

rostra

october

1976

nr 49

HET NIEUWE BUFFET

rostra

blad van de
economische
faculteit

jaargang '76 ~ '77

redactie

Pieter Beemsterboer
Paul van Hal
Erik Kloosterhuis
J.G.Lambooy
Bram Pietjouw
Jos Smit
Adri Stam
Hein vrolijk

adres

Jodenbreestraat 23
Kamer 1324
tel. 5254017
SEF, tel. 5254120

postadres

Jodenbreestraat 23
Kamer 2167
Amsterdam

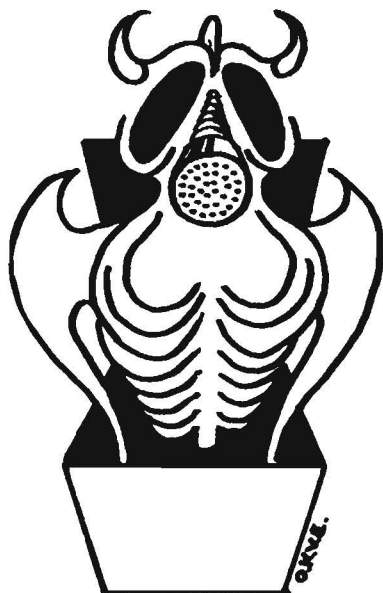
illustrator

Onno Kraft van Ermel

Adreswijzigingen moeten
gestuurd worden naar
Studentenadministratie

drukkery

drukkerij Kaal,
Nieuwe Herengracht 61

**NIEUW
BUF-VET**

Ja, gaat U er gerust even rustig voor zitten, ROSTRA 49 heeft heel wat te bieden. "Neutraal, maar toch leesbaar", zou de HP zeggen. Dankzij veel werk van schrijvers en schrijfsters, typistes, lay-outers en redacteurs is deze uitgave tot stand gekomen, en met succes dachten wij. Met een kijkje in ons nieuwe buffet op de vóórpagina (en zie duiveltje op pag. 2) waar dhr. Verburg de kroketten en aanverwante producten tracht te bruinen waarna zij via dhr. Ankum de balie oversteken naar de aan vetzucht lijdende liefhebbers. We kunnen daarom ook binnenkort 10 minuten later uit ons bed omdat een pakje brood klaarmaken tot het grijze verleden gaat behoren. P.s. Natuurlijk worden er ook Rennies verkocht. Meer over de verzorging van de inwendige mens op pag. 7. Anders is het met het structuurbeleid, waarvoor het startschot van een hoopelijk boeiende discussie nu is afgegaan met het artikel over "De structuurnota en de Scheepsbouw". Verder een uitvoerige kijk op de problematiek in de confectie getiteld "De confectie in afbraak" op pag. 12. Interview met Prof. De Wolff, die met het bereiken van de 65 jarige leeftijd, over een aantal zaken wel wat te zeggen heeft. Het interview met Mevr. Bruyn-Hundt vindt U op pag. 15 waarin opgenomen het rapport van de commissie "Women's Studies". De Herstructurering vindt op pag. 9 slecht een bescheiden plekje gezien de hele problematiek hieromtrent. In de beperking toont zich de meester dachten wij. De ASVA vraagt dit keer nogal wat aandacht, leest U het alstublieft, U doet ze er een groot plezier mee, en U hoeft het niet met ze eens te zijn. Hetzelfde geldt eigenlijk voor het stukje "P.V. Werkgroep" op pag. 17. Onderzoek in de wetenschap en wat de Anti-Apartheids-Beweging-Nederland U willen zeggen, kunnen U waarschijnlijk aansporen tot een zijsprong in U dagelijkse werksfeertje. Verder enige berichten uit de hoek van de fac.raad. Dan rest verder de reactie van ons redactuelid Adri Stam op hetgeen hem in een weerwoord door dhr. Schöndorff voor de voeten is gegooid. Met dank aan allen.

inhoud

pag. 3	structuurbeleid in discussie
pag. 3-5	de structuurnota en de scheepsbouw
pag. 6-7	onderzoek
pag. 7	onze cantine
pag. 8	rond/uit de raad en F.R.-berichten
pag. 9	herstructurering
pag. 10-11	interview prof. De Wolff
pag. 12-15	de confectie in afbraak
pag. 15-16	interview mevr. Bruyn-Hundt
pag. 17	introduktie Bergen en P.V.werkgroe:
pag. 18	Schöndorff
pag. 19	Zuid-Afrika.

rostra zoekt
MEDEWERKER
/ REDAKTEUR**en**

bij voorkeur

(m/v)

doktoraalstudenten

**sollicitaties voor deze dynamische en
interessante job naar kr. 2167**

STRUCTUURBELEID IN DISCUSSIE

De discussie heeft zijn aanvang genomen. Na het inleidende artikel in de vorige Rostra-aflevering zijn in dit nummer twee wetenschappelijke duo's in de pen geklommen. Beide duo's hebben een studie over een weg-kwijvende bedrijfstak gemaakt, de scheepsbouw (p. 3-5) en de confectie (p. 12-15). Beide duo's hebben ook gemeen dat zij op grond van hun bevindingen nogal wat kritiek hebben op de maatregelen die in de nota-Lubbers worden aangeprezen en op de vooronderstellingen die aan deze nota ten grondslag liggen. Wordt het geen tijd dat iemand minister Lubbers in bescherming neemt een warm pleidooi voor diens structuurbeleid gaat houden? Een CDA-er misschien die na de Rooie Haan-NIPO-enquete weer wat zelfvertrouwen heeft gekregen?

Na lezing van beide artikelen en gesprekken met de schrijvers ben ik in de verleiding gekomen om de volgende stelling te poneren:

DE BELABBERDE TOESTAND WAAR VELE BEDRIJFSTAKKEN MOMENTEEL IN VERKEREN, VINDT MEDE HAAR OORZAAK IN HET RELATIEF LAGE LOONPEIL DAT DEZE BEDRIJFSTAKKEN VAN OUDSHER HEBBEN GEKEND

Twee opmerkingen teneinde een verkeerde interpretatie te vermijden:

- De Kwalificatie 'relatief laag' wordt door mij gemeten aan de hand van het loonpeil in de op de arbeidsmarkt concurrerende bedrijfstakken.
- De oorzakelijke relatie is natuurlijk niet rechtstreeks.

De relatief lage lonen zijn vaak een uitvloeisel van een conservatieve ondernemingsstrategie, met name op het terrein van de arbeidsmarkt. Enkele kenmerken: men richt zich hoofdzakelijk op goedkope arbeidskrachten en men doet weinig moeite om de arbeidsproductiviteit te verbeteren, dergelijke hebben een slecht 'imago' bij de werknemers en de werkzoekenden: weinig scholings- en promotiemogelijkheden, veel geestdodend werk, een hiërarchische en paternalistische werkstructuur e.d.

Vooraf in bedrijfstakken waar het familiebedrijf overheerst, vindt men vaak een '19de-eeuws' personeelsbeleid.

De artikelen over de scheepsbouw en de confectie leveren m.i. voldoende bewijsmateriaal ten gunste van mijn stelling om in de komende Rostra-

afleveringen hier verder op door te bouwen

te verwachten

De stelling sluit misschien goed aan bij een artikel van de heer Chin dat u in de volgende Rostra kan verwachten. Dit artikel zal gaan over de herstructurering van de Nederlandse industrie in relatie met de internationale arbeidsverdeling en over het beleid van het duo Pronk-Lubbers op dit terrein. Bij dit thema speelt de discussie over de arbeidskosten een belangrijke rol.

Verder komt er een artikel over de bevindingen van een onderzoek naar een 8-tal structuurrapporten. De bovengenoemde stelling zal in dit artikel ook aan de orde komen.

De rest is nog een verrassing, ook voor mij op het moment dat ik dit schrijf. Ik heb natuurlijk wel een aantal namen op mijn lijstje staan.

Tenslotte de uitnodiging aan alle lezers om te reageren op de scheepsbouw- en confectieverhalen of op een andere manier een bijdrage aan de discussie te leveren.

H.V.

DE STRUCTUURNOTA EN DE SCHEEPSBOUW

Aan de economische Structuurnota liggen bepaalde opvattingen over de economie ten grondslag. Naar onze mening lijkt men uit te gaan van een gesloten economie waar volledige concurrentie heerst. In het tegenwoordige taalgebruik heet dat: veel Molenschotten en geen industriële vrijgestelden. De economische werkelijkheid is echter anders. Maar ook voor de Structuurnota gaat het 'garbage in - garbage out' principe op. De positieve effecten die van de voorgestelde maatregelen verwacht worden, kunnen uitblijven omdat van weinig realistische vooronderstellingen wordt uitgegaan.

In deze bijdrage aan de discussie over het structuurbeleid iets meer over de vooronderstellingen die de Structuurnota bevat. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de investeringsrekening en het sectorstructuurbeleid. Dat laatste geschiedt aan de hand van de ontwikkelingen in de scheepsbouw.

het economische denken achter de structuurnota

Minister Lubbers is in gesprekken rond de structuurnota openhartiger over dat economische denken geweest dan in de nota zelf. Aan Vrij Nederland deelde hij mee dat de nota eigenlijk een macro-economisch werkstuk is dat beoogt een bijdrage aan het werkloosheidsvraagstuk te leveren. In een gesprek met de Werkgever, een uitgeve van het Nederlands christelijk werkgeversverbond, deelde hij mee dat in de nota wordt aangenomen dat de opbrengsten voor ondernemers een gegeven zijn. Minister Lubbers: "Overigens wij gaan altijd uit van de winst, van de kosten,

terwijl we de opbrengsten als gegeven nemen". De structuurnota is een kosten nota.

Over de structuur van de economie is er weinig in terug te vinden. Volgens het FEM was dat ook een van de redenen waarom de nota zo omvangrijk was. Men moest uitvoerig uitleggen waarom er bijvoorbeeld geen blauwdruk van het economisch leven was opgenomen. Maar over ontwikkelingen in afzonderlijke bedrijfstakken is in de nota weinig terug te vinden. Volgens de inhoudsopgave zal er een afzonderlijke bijlage

uitkomen, die de ontwikkelingen in de sectoren zal bevatten. Navraag op Economische Zaken leerde dat deze bijlage 'spoedig' zal verschijnen. Een meer systematische beschouwing van de industriële structuur lijkt derhalve geen uitgangspunt van de structuurnota te zijn, maar een nog samen te stellen aanhangsel bij een in hoofdzaak macro-economisch verhaal. Kortom, zoals ook anderen reeds vaststellen, met de structuur van de economie zelf heeft de Structuurnota weinig te maken

Wel blijken er ideeën te bestaan over hoe ondernemingen werken, getuige Lubbers opmerkingen. Naar onze indruk wordt van de volgende veronderstellingen uitgegaan. Men neemt aan dat ondernemingen geen invloed uit kunnen oefenen op hun verkoopprijzen, die zijn evenals bij volledige concurrentie gegeven. Als dat zo is, dan is het duidelijk dat de concurrentiepositie alleen verbeterd kan worden door iets aan de kosten te doen. Grondstoffenkosten zijn ongrijpbaar, dus alle aandacht over de lonen. Beheers- en arbeidskosten en over enkele jaren draait de economie naar behoren.

De volgende stappen worden gezet. Als de concurrentiepositie verbeterd moeten na verloop van tijd de winsten toenemen. Vervolgens gaat men ervan uit dat die hogere winsten omgezet zullen worden in hogere investeringen. Het einde van de keten komt in zicht. De investeringen brengen automatisch meer werkgelegenheid mee, en zo wordt op termijn de werkloosheid aangepakt. Om dit proces te stimuleren wordt een kleine 20 miljard op tafel gelegd; omdat succes in de vooronderstellingen ligt opgesloten, wordt dit bedrag 'inverdiend'. De laatste editie van Van Dale is sinds het verschijnen van de structuurnota op meer punten achterhaald.

Hoe zit het met het werkelijkheidsgehalte van dit schema? Ondernemingen kunnen bij bepaalde marktstructuren wel degelijk invloed op hun verkoopprijs uitoefenen, hogere winsten hoeven in geen opzicht tot grotere investeringen in Nederland te leiden. Ondernemingen investeren immers alleen indien zij gezien de marktontwikkeling een bepaald rendement verwachten; het beschikken over ingehouden winsten of premieregelingen brengt op zichzelf hoogstens de financieringskosten op een ander niveau, meer niet. Ditzelfde standpunt werd onlangs ook door de voormalige financiële topman van het Philips-concern naar voren gebracht. Ook de gedachtengang dat investeringen meer werkgelegenheid opleveren is slechts juist als er in de breedte geïnvesteerd wordt. Maar op dit moment, - overcapaciteiten in verschillende bedrijfstakken - liggen diepte-investeringen meer voor de hand. Het meest reële uitgangspunt van de economische opvattingen uit de structuurnota is, dat aangenomen wordt dat ondernemingen verbeteringen in hun kostenpositie niet altijd doorberekenen in hun verkoopprijzen.

Op de arbeidskosten zullen we hier niet verder ingaan. Alleen een opmerking over de problemen in de scheepsbouw en de arbeidskosten. Ook als morgen alle lonen in de scheepsbouw gehalveerd worden, zit het er niet in dat de scheepsbouwers er in zullen slagen op eigen kracht anders te verwerven. Elders kunnen schepen gekocht worden tegen prijzen die liggen beneden de aankooprijzen voor de materialen die de scheepsbouwers hier moeten betalen.

het stimuleren van de investeringen

De regering wil de investeringen stimuleren en gaat daartoe een investeringsrekening bij de Nederlandse Bank openen. Ondernemingen die investeringen plegen, die voldoen aan nog op te stellen criteria, kunnen premies krijgen. Men verwacht dat er zo meer geïnvesteerd gaat worden.

De werkgeversverbonden zijn tegen een dergelijke regeling. Zij vinden dat opnieuw een bureaucratisch orgaan in het leven geroepen wordt, dat willekeur voor de hand ligt omdat er geen waterdichte criteria zijn op te stellen. Vooral voor de kleinere bedrijven voorzien zij administratieve problemen.

De ondernemer is kapitein op eigen schip en hier lijkt er een externe stuurman bij te komen. Vandaar dat de werkgevers, pleiten voor een aftrekregeling. Iedere onderneming die investeert kan voor belasting-aftrek in aanmerking komen. Deze regeling bestaat momenteel, scheidt iedereen over een kam, en is uiterst eenvoudig toe te passen, zo wordt gesteld.

De werknemersbonden zijn voor een premieregeling. Zij vinden dat de overheid controle moet uitoefenen op de vele miljarden die zij aan het bedrijfsleven ter beschikking stelt. Via een premieregeling kunnen ook de 'wenselijke' investeringen gestimuleerd worden.

Ons standpunt is dat sprake is van een schijn-tegenstelling. Grote ondernemingen die verschillende divisies hebben worden noch bij een premieregeling noch bij een aftrekregeling gecontroleerd. Kleine ondernemingen kunnen bij beide systemen gevolgd worden. Een voorbeeld ter verduidelijking.

Een onderneming met vijf divisies was van plan om 100 miljoen in divisie A te stoppen. Gezien de marktomstandigheden is dat het maximale bedrag dat die groep in een bepaald jaar nodig heeft. Als het nu mogelijk wordt om, zeg 50 miljoen, subsidie te krijgen dan kan men van de oorspronkelijke 100 miljoen 50 miljoen voor andere doeleinden gebruiken. Dat kan zijn een investering in een sector binnen Nederland die niet voor steun in aanmerking komt, maar het kan ook het oprichten van productiefaciliteiten in andere landen zijn. De subsidie wordt zonder meer voor het bestemde doel gebruikt, zowel bij een premie- als bij een aftrekregeling, alleen van het oorspronkelijke investeringsbedrag kan een deel naar andere activiteiten afvloeien. Dat valt niet te controleren zonder inzicht te hebben op het hele investeringsplan van de desbetreffende onderneming.

Geheel anders ligt het bij de kleinere onderneming. Die zit in een sector, krijgt subsidie en moet die aan de bestaande activiteiten besteden, daar is het ondernemings gebeuren veel doorzichtiger. Zowel bij een aftrekregeling, als bij een premieregeling is de kleine onderneming vrij gemakkelijk te controleren.

Bij de discussies rond de wijze waarop de overheidsgelden aan het bedrijfsleven ter beschikking worden gesteld, dient men met dergelijke effecten rekening te houden.

Minister Lubbers maakt het in de nota met name de grotere ondernemingen wat gemakkelijk. Volstaan wordt met colleges, waar de investeringscriteria getoetst worden. De opzet hiervan blijft in de nota vooralsnog vaag en garanties worden nauwelijks geboden. Nadrukkelijk blijft de ondernemer bij Lubbers kapitein op eigen schip. Onzeker blijft of de structuur van de economie verbeterd wordt.

Bij de aftrek-regeling geldt ook nog, dat alleen winstgevendende ondernemingen er voordeel bij hebben, verliesgevendende bedrijven hebben geen vennootschapsbelasting.

het structuurbeleid in de scheepsbouw

In 1965 kende de Nederlandse scheepsbouw grote problemen. Het marktaandeel in de wereldproductie was sinds de tweede wereldoorlog teruggelopen van 6,5 naar 1,7 procent. Uit de tabel blijkt dat het aandeel sinds 1965 niet groter is geworden. Een commissie leek een voor de hand liggende oplossing, en daarmee begon de overheid haar sectorstructuurbeleid.

De commissie werd geïnstalleerd door de toenmalige minister van economische zaken, Den Uyl, met de woorden: "Ik wil er bij nadruk op wijzen dat ten aanzien van de overheid door de commissie uiteraard geen beleidsadvie-

zen kunnen worden geformuleerd die financiële gevolgen voor de overheid zouden impliceren".

Sindsdien kent de scheepsbouw geen commissieloos tijdperk meer. De laatste commissie, de beleidscommissie scheepsbouw, kwam in juni 1976 tot stand. Deze mag voorstellen uitwerken die de overheid ongeveer 400 miljoen per jaar gaan kosten. Daarmede is een belangrijke ontwikkeling weergegeven, het structuurbeleid is veel geld gaan kosten.

De vraag is of na zoveel jaren de structuur van de bedrijfstak door het vele commissiewerk verbeterd is. Gezien de grote problemen die de scheepsbouw nu kent mag de vraag ontkennd worden beantwoord. Wel zijn

er de afgelopen tien jaar een groot aantal ondernemingen geweest die met andere zijn gefuseerd. De bedrijfstak heeft nu een grote dominerende onderneming, de Rijn Schelde Verolme.

In een afzonderlijke studie (1) zullen we de verschillende structuurrapporten analyseren, hier allen iets over de problemen in 1965 en in 1976. In 1965 waren de resultaten van de scheepsbouwers niet best. De ondernemingen waren aan het divesteren, de afschrijvingen werden niet voor scheepsbouwactiviteiten aangewend. De commissie die in 1965 aan het werk toog stelde in haar rapport vast dat de nederlandse scheepsbouwers nog in het voorindustriële tijdperk leefden. De werven waren verouderd in vergelijking tot de werven in Japan en Zweden. De commissie zag de achterhaalde produktiewijze als de belang-

rijkste oorzaak van de matige positie die de nederlandse scheepsbouw bekleedde. Daarom moest er gemoderniseerd worden, de produktie moest op industriële leest worden geschoeid.

Opvallend is dat de commissie niet de arbeidskosten theorie van stal haalt. Men had werven in Zweden bezocht en die draaiden uitstekend, ondanks de bijna tweemaal hogere loonkosten die Zweden in die tijd kende.

Integendeel, ze stelde vast dat Zweden haar marktaandeel zag toenemen ondanks loonkosten die ongeveer tweemaal zo hoog waren als in Nederland. Industrieel bouwen hield in seriebouw. Standaardisatie en concentraties zouden nodig zijn en vonden plaats.

Er kwamen vervolgens weer vele orders. Dat betekende dat de structuurproblemen op de achtergrond kwamen.

Als het goed gaat dan hebben de ondernemingen wel wat orders te doen. Toen de tankermarkt verzadigd begon te raken, begon men maar aan de structuur van de bedrijfstak te denken.

Niet alleen de vermeende oliecrises was hiervoor verantwoordelijk, ook zonder die gebeurtenissen zou de scheepsbouw nu in de overcapaciteitsproblemen zitten.

Daarmede zijn we bij het belangrijkste probleem van de scheepsbouw aangeland. Op wereldniveau bestaat nogal wat overcapaciteit. Aangenomen wordt ongeveer 50%, maar als de scheepsbouw opgesplitst wordt in verschillende deelmarkten dan blijkt dat er per deelmarkt grote verschillen bestaan. Over olietankers zfl tot ver in de jaren tachtig niet meer geschikt worden. In de andere sectoren valt het allemaal wel mee; maar de overcapaciteit van de grote scheepsbouw verspreide zich over de andere sectoren. De scheepsbouw staat aan het begin van de magere jaren. Orders blijven (door de aangekondigde subsidies?) uit. De overcapaciteit is vooral door uitbreidingen buiten Nederland tot stand gekomen. Nederland loopt inmiddels wel voorop met het afbouwen van de hier aanwezige capaciteit. Dat betekent dat het sectorstructuurbeleid niet erg succesvol is geweest. Ook de fusies zijn weinig succesvol gebleken. Bedrijfstakken die op op wereldmarkt opereren kunnen op een landelijk niveau moeilijk aangepakt worden.

In 1965 meende men, evenals in de woningbouw, dat industrieel produceren de toekomst was. Aldus geschiedde, de overheid oefende daarbij druk uit. Kleine ondernemingen waren vooral lastig.

Nu, opnieuw evenals in de woningbouw, komt men terug van de serieproductie en standaardproductie.

Werven moeten flexibel zijn en dat blijkt de grootste werven maar op beperkte schaal te zijn.

Wat opvalt is dat noch in 1965 noch in 1976 door de scheepsbouwers naar voren wordt gebracht dat de arbeidskosten een groot struikelblok zijn. Tien jaar geleden was men wat ingeslapen. Nu heeft men te maken met landen die de scheepsbouw behandelen als de nationale luchtvaartmaatschappij. En dan wordt normaal concurreren moeilijk.

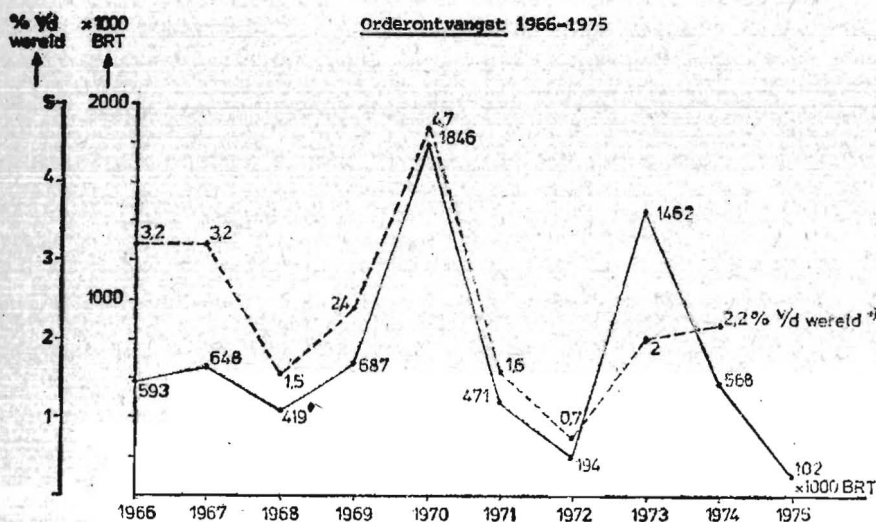
slotopmerking

Over de scheepsbouw valt natuurlijk veel meer te zeggen. Wat nu naar voren komt is dat de problemen in de scheepsbouw en de oplossingen die de structuurnota voor de economie aan draagt weinig met elkaar te maken hebben.

Sinds 1965, zijn grotendeels op overheidskosten, meer dan veertig sectorstructuuronderzoeken gemaakt. Het is jammer dat bij het opstellen van de structuurnota met het daarin verzamelde materiaal geen rekening is gehouden. We zouden, als dat gebeurd was, minder hoeven "in te verdienen".

R. de Lange
W. Schoutendorp

(1) De herstructureringen in de scheepsbouw, verschijnt eind oktober.

(Bron: Cebosine, jaarverslag 1975)

Orderportefeuille per 31.12.1975

Rangorde 31.12.1975	Land	BRT (x 1000)
1	Japan	31.360 (38,1 %)
2	Zweden	6.522 (7,9 %)
3	U.S.A.	4.973 (6,0 %)
4	Groot Brittannië	4.931 (6,0 %)
5	Frankrijk	4.861 (5,9 %)
6	Spanje	4.263 (5,2 %)
7	West Duitsland	4.203 (5,1 %)
8	Brazilië	3.574 (4,3 %)
9	Italië	2.296 (2,8 %)
10	Denemarken	2.002 (2,4 %)
11	Zuid Korea	1.630 (2,0 %)
12	Polen	1.617 (2,0 %)
13	Noorwegen	1.481 (1,8 %)
14	Finland	1.205 (1,5 %)
15	Joegoslavië	1.199 (1,5 %)
16	Taiwan	1.076 (1,3 %)
17	Nederland	945 (1,1 %)
	Rest van de wereld	4.208 (5,1 %)
	AWES	33.832 (41,1 %)
	Wereld	82.346 (100,0 %)

Bron: Lloyd's Register (zeegaande schepen boven 100 BRT)

ONDERZOEK !

Zijn de vruchten van de beoefening der economische wetenschappen te pruimen? Misschien in vergelijking met die van andere menswetenschappen; of rekening houdend met de wit-grijze, rechthoekige en air-conditioned ruimtes waaruit ze -naar ik mag aannemen- zijn ontsproten? Voordat nu besloten wordt de faculteit op te heffen omdat er nog steeds werkloosheid en milieuverontreiniging (en een financieringsstekort !) is of voordat we de faculteit gaan uitbreiden met nieuwe werkgelegenheid voor onderzoekers die betere oplossingen voor werkloosheid etc. zoeken, lijkt een kritische beoordeling van onderzoekresultaten gewenst.

Weinig kritisch was de beoordeling van de Vaste Commissie voor Wetenschapsbeoefening van onze faculteit. De output, gemeten in een aantal pagina's steeg t.o.v. '74 met zo'n 20 %, wellicht zal deze trend zich voortzetten, het aantal lopende onderzoeksprojecten blijft in elk geval op peil, zo dacht men en concludeerde: "De inventarisatie van het in 1975 verrichte onderzoek geeft geen aanleiding tot pessimistische beschouwingen over de productie van onderzoeksresultaten". Scholieren en studenten mogen echter wel op hun hoede zijn: tot de resultaten behoren diverse leerboeken. Zo is prof. Ankum doende met een 'leerboek voor de financiering', prof. Pais met een 'leerboek Micro-economie, de Heren Meltzer en Odink met een 'Inleiding tot de economische wetenschap' en Dhr. van Rossem met 'Modernisering van vraagstukken ten behoeve van de accountantsopleiding', om maar wat te noemen. Van andere onderzoeken is niet slechts de zin, maar ook de inhoud twijfelachtig: in de inventarisatie worden ze betiteld met 'Human Resource Accounting', 'Het strategie-formuleringsproces', of 'Bepaling prijselasticiteit van de vraag van enkele luxe tuinbouwproducten. Voor het eerst werd dit jaar in de Wetenschapscommissie gediscussieerd over de criteria voor toekenning van (financiële ruimte voor) onderzoek. Dit alles met betrekking tot onderzoek wordt voorbereid (en bedisseld) in de vakgroepen en dat heeft zo zijn voordelen: de commissievergaderingen hebben een korte duur. Maar goed, genoemde criteria zijn van groot belang en bovendien werd de commissie (en

werden de vakgroepen) overrompeld met de mogelijkheid tot het aanstellen van extra wetenschappelijk medewerkers op doorstroomplaatsen. (Deze medewerkers hebben geen uitzicht op een benoeming in vaste dienst.)

Wat betreft de doorstroomplaatsen werd binnen een paar kwartier vergaderen besloten om de voorkeur te doen uitgaan naar de vakgroep bedrijfs-economie die onderzoek wil doen naar de ontwikkelingen in de confectie-industrie en naar de vakgroep macro-economie om de voorbereiding van een enquête mogelijk te maken naar bedrijven in industrietakken waar blijkens de CBS-cijfers uitstoot van arbeid plaatsgrijpt bij voortgaande groei van investeringen en productie. Toekenning van armslag voor onderzoek in 't algemeen in de toekomst is in principe een verantwoordelijkheid voor alle bij het onderzoek betrokkenen: (F.R., U.R., Minister), maar kan in de praktijk het beste berusten bij de Wetenschapscommissie. Deze zou na uitvoeriger informatie van de vakgroepen, ad hoc criteria en een ordinale preferentieschaal kunnen opstellen. Zoiets stelt de commissie voor aan de faculteitsraad. Hoe beter er binnen de faculteit, een keuze kan worden gemaakt uit de (vele) onderzoeksplannen, des te minder is de noodzaak om meer gedetailleerde keuzen te verschuiven naar sectorraden e.d.. Hopenlijk kan de Wetenschapscommissie van de vakgroepen zwart op wit de motieven krijgen waarom zij het door hen voorgesteld onderzoek willen doen en de normen waaraan zij vinden dat de resultaten moeten voldoen.

studenten en onderzoek

In tegenstelling tot andere faculteiten hebben studenten economie weinig met onderzoek te maken. Er zitten sinds kort een drietal in de Wetenschapscommissie, maar ze zitten niet in vakgroepen en onderwijs en onderzoek zijn streng van elkaar gescheiden. Terwijl in het merendeel van de faculteiten onderzoek tijdens de studie verplicht is, is op de economische faculteit (die toch zo veel verplichtingen in zijn programma stopt) alleen voor gelukkige doctoraal-studenten en fanatieke scriptieschrijvers mogelijkheid tot het doen van onderzoek dat studiepunten oplevert. Daarbij komt het dik-

wijls voor dat de begeleiding te kort schiet of dat juist de begeleiding zo krachtig is dat de onderzoekende studenten kunnen worden gezien als goedkope arbeidskrachten.

De Wetenschapscommissie vindt -zonder duidelijk aan te geven waarom- dat er na de doctoraalfase een post-doctorale cursus moet komen waarin de student "onder intensieve begeleiding" onderzoek uitvoert en "enkele geavanceerde colleges" volgt. Als de student het daar goed van af brengt kan hij een research-aantekening op z'n diploma krijgen. Ik betwijfel of zo'n research-jaar een stap in de goede richting is:

- Pre- en postdoctorale programma's moeten door de faculteit uit eigen middelen worden betaald, zodat de onderzoekscursus niet anders dan ten koste van onderwijs en onderzoek en i.h.b. ten koste van de ontwikkeling van onderzoek door studenten binnen de normale studie, kan worden opgezet.
- Onderwijs in onderzoek middels intensieve begeleiding en colleges wordt op onze faculteit waarschijnlijk nogal schools. Als echte problemen i.p.v. slechts 'didactisch verantwoorde' problemen als uitgangspunt van studie genomen worden, is m.i. de kans dat daardoor inzicht in methodologie wordt bereikt, groter.
- Onrechtvaardige selectie van studenten die het research-studentenambitiën moet worden gevreesd.

Ook al kan onze faculteit de op een research-aantekening beluste studenten aan zuster-faculteiten kwijtraken als wij niet en zij wel een research-jaar instellen, toch kan zo'n jaar beter worden vergeten als dat ook maar enigzins ten koste gaat van studentenonderzoek in de studie. I.v.m. de formatie (en de toekenning van financiële middelen) aan onze faculteit is het van belang voorstellen voor studenten-onderzoek in te passen in de herstructureringsvoorstellen.

Onderzoek motiveert en stimuleert studenten en hoort onoverbrekelijke zijn verbonden met de studie. De kennis en vaardigheden die studenten kunnen opdoen uit onderzoek kunnen hen bij toekomstig werk (ook als dat wetenschappelijk werk op de universiteit is!) van groot nut zijn.

Als de vakgroepen maar willen is er binnen de studie heel wat mogelijk: in de propedeuse zouden b.v. korte excursies kunnen worden georganiseerd naar 't C.P.B., C.B.S. of de Beurs en sommetjes kunnen tot kleine onderzoekjes veranderen zoals b.v. de enquête-som in het vak Statistiek-I. In de kandidaatsfase kunnen er papiervervangende werkgroepen en mogelijkheden tot bijvakvrijstelling komen, themagroepen kunnen worden opgezet. In de doctoraal-fase kan in een afstudeerproject uitgebreider onderzoek aan bod komen.

Voor de menswetenschappen geldt dat alle creativiteit nodig is om bestaan-de theoriën kritisch door te lichten en nieuwe te ontwerpen. Zoiets kan eerder gebeuren door onderzoek naar concrete problemen (werkloosheid, speculatie, economische macht, moeilijkheden in bepaalde sectoren en bedrijven enz.) dan door het creativiteits-onderdrukkende, schoolse onderwijs zoals we dat nu kennen op onze faculteit.

De wetenschappelijk medewerkers en hoogleraren van de economische faculteit die menen dat onderzoek naar economische verschijnselen en problemen aan hen is voorbehouden, zonder studenten en geïsoleerd van andere menswetenschappen, kunnen wat mij betreft worden opgehaald door de bezuinigings-detachementen van het Ministerie.

Richard Kruiswijk
Studentlid
Wetenschapscommissie.

asva

Door een technische fout is de aankondiging voor de ASVA ledenvergadering voor economie en econometrie studenten, uitgeschreven door de Aktiegroep Economen, voor 5 oktober niet bij de geadresseerden angekommen. Onze verontschuldiging hiervoor. Daarom is er een nieuwe vergadering uitgeschreven op 9 november, tijd 19.30u., zaal 2252. Het is belangrijk dat alle leden deze vergadering komen bezoeken, want er gaat dit jaar een hoop gebeuren op regeringsniveau, n.l.: -het nieuwe studiefinancieringsstelsel van Klein komt in de Tweede Kamer.

- De terugdraaiing van de WUB komt in de Kamer.
- De studentenstops worden weer behandeld door de Kamer.
- Klein neemt op 1 mei de beslissing over de herstructurering.
- Bij de behandeling van de Onderwijsbegroting worden tevens de bezuinigingen behandeld.

De ledenvergadering dient om de acties die op stapel staan te bediscussiëren. Ter discussie liggen de ASVA-beleidsmap '76/'77 en de Seminarmap van de Aktiegroep Economen. Om maar even het belangrijkste actiepunt op korte termijn te bekijken, op 20 november wordt er een landelijke demonstratie in Utrecht of Amsterdam gehouden.

De agenda is als volgt:

1. Opening en Mededelingen
2. Verslag ASVA-ledenvergadering van 16 september
3. Algemene discussie
4. Bezuinigingen algemeen en concreet de actie op 20 november
5. Landelijke Zuid-Afrika Manifesta-tion in Amsterdam op 12 november
6. Wat nog ter tafel komt, rondvraag en sluiting.

Aktiegroep Economen

de S.A.B. gaat ze bruin bakken

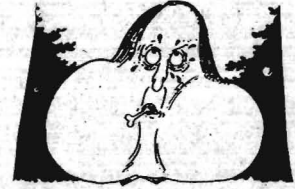
koffie

Het maupoleum mag zich verheugen in een kantinebeheer dat het zo goed met z'n klanten voorheeft als de Stichting Alcoholvrije Bedrijven. Het is ochtend. Bij mijn binnenkomst in onze sfeervolle kantine wordt mij op mijn verzoek een bekertje koffie verstrekt door de montere horeca-medewerksters van S.A.B. tegen geringe vergoeding. Zelfs als mijn wensen verder liggen: een broodje, een pakje kauwgom, een doosje lucifers (ja werkelijk niets gaat ze te ver), vormt dit geen enkel probleem: en dit alles met de bekende S.A.B. service natuurlijk.

Wanneer ik mij dan aan een van de knusse tafeltjes heb genesteld en voorzichtig mijn eerst sigaretje opsteek, lees ik met kleine oogjes, op het luciferdoosje de vaderlijke raad "Vier uw feestte blij, dus alcoholvrij". Ten eerste is dat "dus" mij niet helemaal duidelijk, bovendien komen dit soort spreuken op de vroege ochtend voor mij meestal net te laat. De opzet is echter duidelijk: een ruggesteun voor de arme student, die het behalve tegen psychische-, sociale-, financiële-, en studieproblemen ook nog moet opnemen tegen Koning Alcohol. Kijk, dat bevat me een nobele stichting, zonder winsttoegemerk, die het opneemt voor de arme en vooral zwakke student. Helaas is de kwaliteit van de geboden thee en koffie vaak zodanig dat je al na 3 slokken aan een stevige borrel begint te denken om even bij te komen. De S.A.B. vanzelfsprekend erg gevoelig voor dergelijke hintjes, begreep dat hier Ingrijpend gehandeld moest worden. De klachten betroffen echter niet alleen de kwaliteit doch ook het geboden assortiment.

kroketten

Vervolgens werd besloten, in overleg met of op aanraden van de beheersraad (het fijne in deze is mij niet bekend), de huidige accommodatie te vergroten ten einde het assortiment te kunnen uitbreiden. Ho, ho zult u zeggen, is dat niet wat ver-gaand; een lekker kopje koffie, een stukje fruit, een hardgekookt eitje wellicht, is al een aardige stap in de goede richting, daarvoor hoeft voor mij echt niet verbouwd te worden. Nee de S.A.B. gaat verder en gaat binnenkort over tot het verstrekken van warme maaltijden. Warme maaltijden, wat heet; de grootste infirmeriteiten, zoals daar zijn: de kroket, de uitsmijter, de frikadel (al dan niet speciaal, wat God verhoede) behoren thans tot de mogelijkheden. Kijk, hier ontgaat de anders altijd zo glasheldere en rechtlijnige denktrant van een stichting als de S.A.B. mij even. De gevolgen zijn natuurlijk niet te overzien; de examenkandidaat met een grote gele kladder op z'n enige nette broek, een halve frikadel puilend uit de mond van een hoogleraar (een beetje onfris gezicht eigenlijk) en de student die in plaats van de mensa te

**HARSTIKKE MIS! DIT IS TOEVALLIG
EEN PREVENTIEVE ACTIE OM DE
GEVOLGEN OP TE VANGEN VAN DE
BEURSVIERING DOOR KLEIN IN 1975**

steunen, "even een kroketje bij de S.A.B. gaat halen." Maar goed 's S.A.B.'s wegen zijn on-doorgrondelijk; de verbouwing is reeds begonnen met alle ongemakken van dien. In een hoek naast het buffet heeft men een noodakkomoda-tie ingericht, die een wat onprak-tische rijvorming tot gevolg heeft, zodat ik in de pauzes van mijn colleges in zaal 1174 niet eens meer hoef op te staan om koffie te gaan halen, omdat de rij al tot naast mijn bank is opgedrongen.

30 mille

Tijdens het kwartier pauzedat je in de rij staat heb je als compensatie een aardig gezicht op de verbouwing. Te zien zijn alleen de ruwe stenen die zich achter de overal in het gebouw aanwezige, pleisterlaag be-vinden (dat verbaasde me enigzins), wat ongeordeneerde staalconstruc-ties etc. Het enige nieuwe wat ik tot nog toe heb kunnen ontwaren, zijn enige vitrines met de mogelijk-heid tot verwarming; bij mijn bak-ker liggen daar sauzijzenbroodjes in. Dus die zullen hier ook wel komen, denk ik. Verder is de reling die het schuifelpad, dat langs het buff-et loopt, afscheidt van de rest van de kantine wat verlegd zodat een ruimere doorgang is verkregen. In het begin bevreesde dit me, maar na enig nadenken begreep ik dat dit bedoeld is om de door de S.A.B. gevoede, ietwat uitgedij-de studenten een vrije doorgang te verlenen. De kosten van dit alles? Een Fu-tilliteit; 30 mille voor een af-zuiginstallatie, met een gul gebaar afgestaan door Maagdenhuis en beheers-raad. In deze tijd hoeven we toch niet op een centje te kijken, nietwaar? Plus nog wat bijkomende kosten voor de rest van de verbouwing. De opbrengsten? Wel, dat is duidelijk; de S.A.B. strijkt de centen op en wij kunnen een vet hart krijgen..... Eet smakelijk.

Herman van Oorschot.

rond/uit de raad

Het voornaamste agendapunt in de F.R. vergadering van 27 sept. was de benoeming van een nieuw (dagelijks) fakulteitsbestuur. Ten aanzien van de herbenoeming van de secretaris (Verstegen per 1 jan. 77) en de opvolging van Rob Kerstens als studentbestuurslid door ondergetekende leverde dat kennelijk weinig problemen op.

Wel is het elk jaar weer leuk om de rechtse EFB-fractie dezelfde poging in het werk te zien stellen teneinde afbreuk te doen aan de plaats van een aktiegroeper in het fakulteitsbestuur. De stereotype vraag in dan steeds of het betreffende studentlid zich in het bestuur zal opstellen als vertegenwoordiger van studenten dan wel (....) als vertegenwoordiger van de Aktiegroep. En de betreffende onbevangen vragensteller wordt dan stevast de boom ingestuurd met de opmerking dat de gesuggereerde tegenstelling door de Aktiegroep volstrekt wordt afgewezen.

nieuwe dekaan

Het zwaartepunt van de opvolging van het fakulteitsbestuur lag bij de benoeming (per 1 jan 77) van een nieuwe voorzitter c.q. dekaan van de fakulteit; des te zwaarder punt omdat deze functionaris voor een periode van 3 jaar (!) voor een groot deel het gezicht van de fakulteit zal bepalen (m.n. via het College van Dekanen e.d. "gewichtige" organen). Door de Aktiegroep werd daarom aangedrongen op een bespreking van de kandidatuur van Prof. Verburg (namens de EFB lid van de F.R.), de enige kandidaat voor het voorzitterschap en daardoor volgens de nog tot 1 jan. zittende voorzitter Prof. Ankum zonder discussie en zonder stemming benoembaar.

Bij monde van Rob Kerstens werden door de Aktiegroep de volgende bezwaren tegen een voorzitterschap van Prof. Verburg opgesomd:

- een opstelling t.a.v. zulke fundamentele zaken als de herstructurering van het w.o., die -naar meermaalen in de F.R. is gebleken- in lijnrechte tegenstelling staat t.o.v. de meerderheid van de Raad, resp. de fakultaire gemeenschap;
- een consequent streven om -in de beste traditie van de EFB- afbreuk te doen aan vertegenwoordiging van studentenbelangen in raden en commissies d.m.v. de Aktiegroep;

- een opstelling in het conflict in de vakgroep Econ. Sociologie (Zahn/Scobie versus Carchedi), die neerkwam op een politiek van in bescherming nemen tot het bittere einde van onbevangen wetenschapper Zahn;
- het 'en passant' van de gelegenheid van het conflict Econ. Sociologie gebruik maken ter bewerkstelling van een verwijdering van Adri Stam uit de die 'goede diensten' (die het conflict binnen het raam van de onverzoeerbare tegenstellingen diende op te lossen) -dit alles uiteraard onder de vlag van de grootst mogelijke morele verontwaardiging t.a.v. niet-onbevangenheid bij 'vertegenwoordigers'.

voor

Tegen deze bezwaren van de Aktiegroep jegens het voorzitterschap en m.n. het daarmee verbonden Dekanaat van Prof. Verburg werd in de Raad weinig meer ingebracht dan,

- door Prof. Klant, dat we dolgelukkig moesten zijn dat er tenminste nog iemand bereid was om het voorzitterschap op zich te nemen, omdat elk alternatief ontbrak, volgens Klant vanwege de verknochtheid van andere in aanmerking komende hoogleraren/lektoren aan onderwijs en onderzoek (volgens de Aktiegroep vanwege de psychologische drempelwerking die er uitgaat op de bereidheid van potentiële kandidaten van het, op een goed voorbereid en welgekozen tijdstip, opwerpen van een 'enige kandidaat' van niet onaanzienlijk gewicht;
- door Prof. Ankum en Kees ten Broek (de werkgroep economen op zijn best) dat Prof. Verburg moet worden beschouwd als een zeer constructief zoeker naar comprissen wiens bestuurlijke bekwaamheid buiten kijf staat.

Hoe het ook zij: Verburg werd voorzitter en Dekaan, ongetwijfeld niet in de laatste plaats doordat een aantal personen die invloed zouden kunnen uitoefenen op de besluitvorming zwaar onder druk werden gezet door de aanzegging dat ze bij 'onjuist' gebruik van hun eventuele invloed verantwoordelijk zouden worden gesteld (.... alsof niet elke individuele invleed een voorwaardelijke zou zijn, geconditioneerd door krachtsverhoudingen tussen diverse invloedssferen; belachelijk idee van verantwoordelijkheid -om over verantwoordelijkheidsgevoel nog maar niet te spreken)- kennelijk met de nodige gevolgen vanden?!

De tijd zal leren of de F.R. juist heeft besloten (hoewel haar oneindige wijsheid zulks veronderstelt...) Saillant detail moge nog heten, dat de Aktiegroep door Verburg verzocht werd te beloven -en dat deed ze met kennelijk genoegen!- om de nieuwe voorzitter dezelfde (constructieve progressieve) aanpak te gunnen als Prof. Ankum de laatste jaren heeft moge genieten in het bestuur. Ondergetekende gaat dus een boeiende tijd tegemoet.

Dennie Pit;
nieuw studentlid Dagelijks Bestuur

rectificatie

In tegenstelling tot hetgeen in de vorige Rostra werd vermeld is voor doctoraalscripties voortaan de volgende regeling van kracht; het judicium voor de doctoraalscriptie moet zijn vastgesteld binnen 4 weken nadat inlevering heeft plaatsgevonden, rekening houdend met de vakantie van de beoordelende docent

papers

De Faculteitsraad heeft met betrekking tot de Regeling Experimentele Onderwijsvormen de volgende aanvullingen aangenomen:

- iedere student mag slechts voor één van de 2 papers van een papervervangende werkgroep gebruik maken. Tenminste 1 werkstuk moet dus zelfstandig gemaakt worden.
- Het schriftelijke gedeelte van de stof voor de papervervangende werkgroep dient voor tenminste 50% in de beoordeling mee te tellen.

nieuw bestuur

per 1 okt. is studentlid Rob Kerstens opgevolgd door Dennie Pit. per 1 januari wordt de secretaris C. Verstegen herbenoemd en wordt de huidige voorzitter prof Ankum opgevolgd door prof. Verburg.

afscheid prof. vonk

Prof. Vonk die per 1 sept. j.l. met emeritaat is gegaan zal zijn afscheidscollage geven op donderdag 18 november om 15.00 uur in zaal 3259.

Na afloop daarvan bestaat er tijdens een informele receptie in de koffiekamer gelegenheid om van prof. Vonk afscheid te nemen.

TOCH NOG ACTIES ?

Het leek allemaal zo mooi. Eindelijk hadden de Aktiegroep Economen en de meerderheid der stafleden elkaar gevonden op een van de belangrijkste zaken die deze jaren spelen: de herstructurering.

Slechte Wet

De wet Herstructurering Wetenschappelijk Onderwijs, die nu krap een jaar van kracht is ondanks het eensgezinde verzet van de universiteiten, dwong iedereen op de faculteit tot belangrijke keuzes. Allereerst natuurlijk de vraag of de studie in vier jaar geperst zou kunnen worden, of dat toch wel minimaal vijf jaar nodig is. Voorts hoe dan de studieduur teruggebracht kan worden van gemiddeld 8,1 jaar naar de door de nieuwe wet maximaal toegestane 7 jaar. En dan doet zich de belangrijke vraag voor hoe de studie moet worden ingedeeld: een brede basisopleiding van 3 jaar of meteen na de propedeuse specialisatie in bedrijfs- of algemene economie.

Democratisch

De door de faculteitsraad ingestelde commissie Herstructurering zou de hele zaak uitzoeken. Zij besloot daartoe in maart jl. een Interimrapport uit te brengen waarover het oordeel van alle faculteitsleden werd gevraagd. De commissie vond het juist, om eerst door de faculteit enige principiële beslissingen te laten nemen, in plaats van dat zij de faculteit zou 'overvallen' met een tot in details uitgewerkt studieprogramma. Daarover zou al gauw een 'take it or leave it' discussie ontstaan, zonder mogelijkheden voor betrokkenen om wijzigingen aan te brengen. Het werd terecht beter gevonden eerst in de faculteit een kader te vormen voor de herstructurering.

Over het Interimrapport hebben velen zich gebogen. De studenten op drukbezochte onderwijsdagen en stafleden op speciale vakgroepvergaderingen en zelfs voor het eerst op een algemene docentenvergadering.

Eensgezind

In al deze vergaderingen overheerste één duidelijke mening: het huidige programma, dat nu zo'n vijf jaar draait, dient verbeterd te worden. De opbouw ervan moet gehandhaafd blijven, dat wil zeggen, dat er een brede basisopleiding van driejaar is met daarna twee jaar specialisatie. Daarmee werd tevens besloten tot een cursusduur van 5 jaar. De eensgezindheid in al deze vergaderingen werd weerspiegeld in de besluiten van de Faculteitsraad, die notabene unaniem deze gedachten overnam.

KANDIDAATS

De herstructureringscommissie kon dus verder met een ondubbelzinnige opdracht: 1 jaar propedeuse, 2 jaar kandidaats ter voltooiing van de brede basisopleiding, en tenslotte 2 jaar specialisatie in het doctoraal. Langzaam maar zeker naderde de voltooiing van deze taak; half september zou het eindrapport van de commissie verschijnen. Op het laatste moment kwam er bij een aantal commissieleden nog een nieuw idee op. De kandidaatsfase zou best kunnen verdwijnen. Na de propedeuse beslaat de basisopleiding alleen nog de vakken micro-, macro, bedrijfscalculatie, financie-

ring en statistiek, die alle in semesters worden gegeven, en twee werkstukken. Men dient dit programma gelopen te hebben vóór men aan de meeste doctoraalvakken mag beginnen. De overige vakken uit de doctoraal-fase mogen al gevolgd worden naast de 5 basisvakken.

Het aantal doctoraalvakken wordt door overheveling van de 2 kandidaatskeuzevakken en Internationale Econ. Betrekkingen/Welvaartstheorie uitgebreid met 2 kleine en 1 groot vak. Van de doctoraalvakken moet er ten minste één uit de volgende vier kiezen: Economische Geschiedenis, Economische Geografie, Recht en Voortgezette Wiskunde. Het voorstel beoogt een grotere keuzevrijheid; hetgeen bereikt wordt door afschaffing van het verplichte vak IEB/WELV en door een kandidaatsvak om te zetten in een doctoraalvak, waar de keuzemogelijkheden groter voor zijn. Het aantal vakken is in het doctoraal immers groter dan in het kandidaats.

RUZIES

Na discussies, die vaak meer ruzies leken, hebben de meningen over dit voorstel zich enigszins uitgekristalliseerd. De Aktiegroepvertegenwoordigers hebben zich met de grootste nadruk tegen dit voorstel uitgesproken en er is zelfs al een handtekeningactie van start gegaan. Daarbij worden de eisen gesteld 'geen afbraak van het kandidaats en voor handhaving van een brede basisopleiding'.

Hieronder volgen de belangrijkste argumenten van de Aktiegroep. Het meest wezenlijke dat veranderd wordt door het nieuwe voorstel is het vervallen van een afgeronde basisperiode. Momenteel krijg je in de eerste drie jaar een zodanig pakket, dat je geacht kunt worden een overzicht te hebben van het brede terrein van de economie. Men heeft betrekkelijk goed kennis genomen van de beide hoofdrichtingen bedrijfs- en algemene economie en de verschillende specialisaties daarin. Daarnaast is oriëntatie mogelijk op enkele van de vele toepassingsgebieden van de theorie en kan men in de richting van andere disciplines bestuderen wat de consequenties en de beperkingen ervan zijn.

Verantwoorde keuze

Wanneer men dan een globaal overzicht heeft over de economie en zijn plaats daarin heeft bepaald, is de tijd gekomen voor een keuze waarin men zich wil specialiseren. Men weet wat het belang kan zijn van verschillende hoofdrichtingen en welke aanvullende keuzevakken van belang kunnen zijn. De kandidaatsfase heeft in de ogen van de Aktiegroep dan ook de functie van inhoudelijke voorbereiding op het doctoraal.

VERENGING

Het nieuwe voorstel betekent een ernstige verenging van de basisopleiding. Men zal reeds eerder een keuze moeten maken uit zeer veel doctoraalvakken. Die keuze is echter gebaseerd op uitsluitend de 5 genoemde basisvakken, die alle slechts op het strikt economische terrein zich bewegen. Zo wordt ontkend dat de opleiding van een econoom zich juist moet kenmerken door breedheid. Of om met

Keynes te spreken: een econoom moet tegelijkertijd historicus, statisticus, filosoof, socioloog etc. zijn (zie ook J.J. Klant op onderwijsdagen j.l. april).

Door alle keuzevakken uit het kandidaats te gooien en zo de rol van de hulpvakken en interdisciplinaire aanpak terug te dringen uit de basisopleiding wordt een ontwikkeling ingezet tegen de heersende evolutie in de economie.

IEB

De verenging van het basispakket komt ook tot uiting in het afschaffen van het verplichte vak IEB. In dat vak behoren immers belangrijke problemen te worden behandeld, zoals handelstheorieën, wereldmarkt, EEG, monetair ontwikkelingen, arme-rijke landen enz. Kortom allemaal zaken, die een belangrijke invloed kunnen hebben op de visie die studenten kunnen ontwikkelen op de economie. Overhaupt is het bestuderen van de ontwikkeling van de EEG en haar invloed op de nationale economieën en het functioneren daarin van de bedrijven in deze tijd van toenemend belang, zodat in de praktijk veel studenten dit vak ook zullen beschouwen als een essentieel onderdeel van hun opleiding.

BEZWAREN

Er zijn twee opzichzelf doorslaggevende bezwaren die pleiten tegen het nieuwe voorstel. Het wordt nagenoeg onmogelijk in de eerste 2½ jaar van de studie keuzevakken te volgen. Deze worden namelijk in trimesters (11 weken) gegeven en de basisvakken in semesters (16wk). Als deze doorelkaar gaan lopen ontstaan hinderlijke overlappings van tentamentijd en collegeperiodes. Het gevolg is dat men eerst al zijn basisvakken zal moeten volgen. Die krijgen daarmee het karakter van een voortgezette propedeuse. Ook zal de overheveling van kandidaatvakken naar het doctoraal niet leiden tot de beoogde vergroting van de keuzevrijheid. Men zal immers de vakken die men nu in het kandidaats doet toch ook willen volgen in het doctoraal. Daarmee verschuift dus hoogstens het moment maar niet de inhoud

(vervolg op bladz. 17)

natuurkunde

In de jaren dertig begon het idee vaste vorm te krijgen dat je de wiskunde ook kon toepassen bij de oplossing van maatschappelijke problemen. Aanvankelijk wilde ik zelf promoveren in de natuurkunde, tendele een crisisverschijnsel, want je draaide je in alle mogelijke bochten om zoveel mogelijk lesbevoegdheid te krijgen. Maar hoewel ik al ver met het proefschrift gevorderd was ben ik er, achteraf jammer genoeg, mee opgehouden. Het feit dat ik nu een doctorstitel heb dank ik danook aan een eredoctoraat, dat ik enkele jaren geleden in Groningen heb gekregen. En terwijl wiskunde in de natuurkunde al volkomen aanvaardbaar was, - je kon geen natuurkunde studeren zonder een goede wiskundige ondergrond, bij economie was dat nog helemaal niet zo. De toenmalige curatoren hadden danook wel enige angst toen aan de economische faculteit het vak wiskunde werd ingevoerd. Maar in Amerika was men al verder. Ook de eerste Nobelprijswinnaars in de economie (Tinbergen en Frisch) waren van oorsprong wis- en natuurkundigen, die zich aangetrokken voelden de econom. problemen. Dat werd natuurlijk ook sterk beïnvloed door de crisisperiode, ik beschouw mezelf als leerling van Tinbergen, in die zin, dat ik op het CBS een jaar of vijf onder zijn leiding heb gewerkt. En ja, echt economie heb ik nooit gestudeerd, dat heb ik er zomaar een beetje oppervlakkig bij gedaan. Het was toch een heel stimulerende tijd, want door toedoen van Tinbergen heb ik ook een jaar op een Rockefeller-beurs in Zweden kunnen werken.

beste jan

Een beslissend punt in mijn leven was het feit dat ik in Amsterdam in de jaren 1934/1935 de colleges van Jan Tinbergen in de wiskundige statistiek ben gaan lopen, gewoon omdat dat mij interesseerde. Op een keer ben ik in arremoeude naar Jan, die een hoofdfunctie bij het CBS had, toegegaan en gevraagd of er nu nooit eens een baantje bij het CBS was. Nou, zoals Tinbergen is, hij zei, "ik zal het in gedachten houden", dat was op een vrijdag en de volgende dinsdag lag er

INTERVIEW prof. De Wolff

Prof. de Wolff studeerde op 21-jarige leeftijd (in 1932) af in de wis-en natuurkunde. Daarna gaf hij, om in de crisisperiode met zijn grote werkloosheid in zijn onderhoud te kunnen voorzien, bijlessen. In dezelfde periode liep hij colleges ec. statistiek bij Prof. J. Tinbergen. In 1936 kwam hij door bemiddeling van Tinbergen bij het CBS terecht, waar hij zich bezig hield met conjunctuuronderzoek.

In die tijd verbleef hij met een Rockefeller fellowship een jaar in Zweden. Van 1942 tot 1947 hield hij zich bij Philips bezig met de opzet van de marktanalyse. In 1947 werd hij benoemd tot directeur van het Bureau van Statistiek van de Gemeente Amsterdam en tevens tot lector in de Statistiek aan de Economische Faculteit, waarmee een bestaande traditie werd voortgezet.

In 1953 werd hij benoemd tot hoogleraar en veranderde zijn leeropdracht van statistiek in wiskundige economie en econometrie. Van 1957 tot 1967 was hij directeur van het CPB en tevens als buitengewoon hoogleraar verbonden aan de G.U. in Amsterdam. Tussentijds verbleef hij (1965-66) aan de Harvard University in de Verenigde Staten.

Van 1967 t/m 1974 was hij gewoon hoogleraar. Begin 1975 verwisselde hij deze functie weer voor een buitengewoon hoogleraarschap i.v.m. zijn benoeming tot lid van de Raad van Advies voor het wetenschapsbeleid en voorzitter van de Centrale commissie van de Statistiek. Deze functies zal hij na zijn afscheid als hoogleraar nog enkele jaren aan houden. Ook zijn wetenschappelijke werk wil hij nog voortzetten en hij is thans betrokken bij een internationale studie over de politiek ter bestrijding van de inflatie

30 jaar lang is Prof. de Wolff verbonden geweest aan de econ. faculteit van onze Universiteit. Jaren waarin het vak wiskundige economie en econometrie mede door zijn bijdrage aan de oprichting van de Interfaculteit een eigen plaats heeft kunnen verwerven. Voor de redactie van Rostra een reden te meer om in dit interview op de activiteiten van Prof. de Wolff in te gaan.

Op 30 oktober houdt Prof. de Wolff zijn afscheidscollege; Plaats: Aula van de Universiteit, Lutherse kerk, Singel 411 (hoek Spui) Tijd; 15.00 uur
"Over theorieën betreffende de persoonlijke inkomensverdelingen."

een briefkaart in de bus, of ik met spoed naar het CBS wilde komen om de broer van Simon Carmiggelt (die later in de oorlog is omgekomen) wegens ziekte te vervangen. Dat werk heb ik blijikbaar heel leuk gedaan want later kreeg ik mijn vaste aanstelling en ben ik me gaan bezighouden met conjunctuuronderzoek, waarvan Tinbergen op het CBS de leiding had.

plan v.d. arbeid

Ik heb niet zelf meegewerkt aan de opstelling van het plan van de arbeid. Het werd gemaakt in de tijd dat ik college liep bij Tinbergen. De opstellers er van, Hein Vos en Jan Tinbergen, ken ik wel erg goed. Ik kan me nog wel herinneren dat ik me in die tijd ergerde aan de manier waarop dit plan werd ontvangen. Het werd gezien als een waanzinnige hersenschim, een plan waarmee de hele staatseconomie ondersteboven gegooid zou worden. Er verschenen toen geweldige stukken in de liberale pers en Colijn deed het af als dwaze nieuw lichternij.

Je moet je de verandering in het denken voorstellen, waartoe dit plan van de arbeid een aanzet vormde. In (1932/33).

De regering voelde zich in die tijd wel degelijk verantwoordelijk, maar waarvoor? Verantwoordelijk voor het feit dat niemand van honger dood zou gaan (denk maar aan het Jordaans-oproer), en dus vonden ze dat iemand die werkloos werd "steun" moest hebben, zodat hij niet helemaal verrekte. Maar de opvatting dat de regering de verantwoordelijkheid zou hebben om zelf iets aan de werkgelegenheid te doen bestond nog nauwelijks. Men had in die tijd de gedachte: deze situatie moet gewoon uitzieken en de kosten moeten net zolang dalen, tot-

dat er weer een winstgevende productie mogelijk wordt, waardoor de economie weer opgang kan komen. Maar de overheid kan daar zelf niets aan doen. Er werd natuurlijk wel wat aan werkver schaffing gedaan: aanvullende werken fietspaden aanleggen in Drenthe e.d. Maar zeker niet met de gedachte van tegenwoordig om fondsen te vormen en daarmee investeringen te stimuleren.

Zweeds voorbeeld

Het Plan van de Arbeid is gedeeltelijk terug te voeren op wat er in Zweden gebeurde. Tijdens mijn studie heb ik als hobby skandinavische talen gedaan; zweeds, deens en literatuurgeschiedenis. Toen ik danook een Rockefeller fellowship aangeboden kreeg, ben ik niet zoals de meesten naar Amerika gegaan maar naar Zweden. Daar werkte ik een jaar bij het conjunctuurinstituut. De oprichting van dit instituut vloeiende voort uit de moderne Zweedse opvattingen van mensen als Myrdal, Lyndahl en ook Hammarskyöld die in die tijd al een belangrijke rol speelde. Hij was secr.-generaal van het ministerie van economische zaken in Nederland in het jaar dat ik daar werkte en voorzitter van de raad van toezicht op het conjunctuurinstituut. De Zweden hebben de politiek van het plan van de arbeid echt doorgevoerd. Ze hebben openbare werken in betrekkelijke grote omvang uitgevoerd. Alleen is het heel moeilijk om na te gaan welke van deze stappen tot herstel van de economie heeft geleid. De Zweden zijn namelijk zo slim geweest om gelijktijdig na de devaluatie van het pond ook hun kroon te devalueren.

Colijn

Wij hebben tot 1936 hardnekkig vastgehouden aan de Goudenstandaard waardoor een deflatie-proces werd ontkend waarvan je nu achteraf zegt hoe is dat mogelijk geweest. Maar dat was dus die filosofie van "de gulden is gulden" via Colijn: "florinus tranquillus saevis in updis". Het idee dat je devalueerde dat was gewoon diefstal. Dit was een filosofie die je nu nauwelijks kunt voorstellen, nu is devaluatie een doodgewoon middel, 't is niet leuk, maar ja toen het engelse pond devalueerde heeft de President Van de Nederlandse Bank daar grote moeilijkheden mee gehad, doordat hij teveel geloof hechtte aan de verzekering van zijn Engelse collegae "Wij devalueren niet". Toen dat kort daarop toch gebeurde leed de Nederlandse Bank een aanzienlijk verlies op haar bezit aan ponden

cpb

Er is sinds de oprichting van het CPB in 1945 veel verbeterd in de modeltechniek en die verbeteringen gaan steeds door. Iedere keer weer wordt het model aangepast, weliswaar op kleine punten maar het wordt steeds beter. En ik geloof, dat de voorspellingen van het CPB op grond van de resultaten uit dit model helemaal niet zo gek zijn geweest.

Om even terug te gaan naar de periode voor 1953. Pas toen heeft de SER het advies gegeven dat het reële loon langzamerhand wat kon stijgen, waarbij het werknemersaandeel in het nationaal produkt konstant zou moeten blijven.

De hoogte van deze quote, nl. ca 70% is nooit een doelstelling geweest, maar men heeft op een bepaald moment gezegd we hebben een zekere verhouding en als het nationaal inkomen stijgt en we zorgen dat de quote gelijk blijft, dan hebben beide partijen daar gelijkelijk voordeel van. Het is nadien echter sterk gestegen van 70% naar meer dan 90%. De periode rond 1950 is een heel moeilijke tijd geweest. Vooral toen in 1951 het konflikt rond Korea er nog bij kwam, waarbij de invoerprijzen in korte tijd 10% stegen, vergelijkbaar met de oliekrisis. Maar toen hadden we nog wel het harmonie-model waardoor in overleg tussen regering, vakbeweging en werknemers werd besloten tot een tijdelijk reële loonsvervaling.

cpb en kritiek

Nu ik 10 jaar weg ben bij het CPB, zie ik het net allemaal wat losser. Kijk, in Amerika zijn er wel tien of twaalf instituten, die zich met prognoses bezig houden en dat die tot verschillende resultaten komen vindt iedereen de gewoonste zaak van de wereld. Hier wil men er nog wel eens van schrikken.

Dat er dus iemand opstaat en kritiek uitoefent op het CPB vind ik gewoon. Wat ik wel jammer vind, is dat het altijd in zo'n onaangename sfeer plaatsvindt. De kritiek barst los op het moment dat het CPB zegt "de loonkosten zijn te sterk gestegen en dat belemmert de werkgelegenheid." Deze uitspraak is toen onderbouwd met het beroemde model van den Hartogh en Tjan, met de versnelde afstoting van kapitaal en

dus arbeidsplaatsen. Maar ook zonder dat verhaal kun je constateren, dat doordat de loonkosten in Amerika en Duitsland minder hard gestegen zijn dan bij ons en bovendien de dollar is devalueerd onze concurrentiepositie is verslechterd. Dit is toch wel een belangrijk punt die los staat van de vraag of het model klopt. Het is benauwend te zien hoe ons kostenpeil gestegen is, waardoor het steeds moeilijker wordt om te exporteren.

Vraagfactoren spelen daarbij ongetwijfeld een rol. Ik heb ook wel kritiek op het model.

Ik vind dat ze het model te vroeg gepubliceerd hebben. Ze moesten haast maken met de ontwikkeling van hun model, omdat dit een belangrijke basis zou vormen in het beleidsadvies van de regering.

Ik blijf het jammer vinden dat kritiek altijd zo sterk gemengd wordt met politieke beschouwingen en dat ze pas naar voren komt op het moment dat bepaalde uitspraken van het CPB politiek niet zo prettig liggen.

monetarisme

Ik ben geen monetariër. Ik heb het gevoel dat de monetaire ontwikkeling in sterke mate de ontwikkeling van reële- en prijsinvloeden moet volgen. En dat de monetaire ontwikkeling achteraf vrij aardig klopt met de feitelijke ontwikkeling dat is dan wel duidelijk. We zitten in een vervalende loon-, prijs-spiraal, die we moeten doorbreken, maar ja, wie begint ermee?

Als je werkelijk een krachtige monetaire politiek zou willen voeren, d.w.z. we draaien de monetaire kraan dicht, dan zou je een recessie te weeg brengen die niemand voor zijn verantwoording zou willen nemen. En daarom kan deze politiek ook maar matig worden toegepast. /In aansluiting hierop lijkt me de kritiek van de roterdamsche econoom Bomhoff dan ook niet zo relevant, maar ik heb zijn resultaten nog niet goed kunnen bestuderen. De analyse van het CPB over de conjunctuur ontwikkeling uit de 50'er en 60'jaren toont m.i. aan dat de monetaire politiek niet zo geweldig is geweest.

stichting inter-faculteit

Aan het eind van de vijftiger jaren rijpte bij ons de gedachte: we moeten naar een gespecialiseerde studierichting in de exacte vakken van de eco-

nomie. Dit plan werd in 1961 gerealiseerd in de Verenigde Faculteiten van de wisk., natuurk.- en economische wetenschappen, die tevens waren opgericht t.b.v. de studie actuariële wetenschappen.

problemen

Problemen zijn er natuurlijk wel. Naarmate we gedwongen worden verder te herstructureren, waarbij in vier jaar of misschien in vijf jaar zo'n studie echt afgerond moet worden, dan kun je je afvragen of er niet zekere bezwaren aanzitten. Je kunt natuurlijk niet vermijden, dat wiskundigen die lineaire algebra af analyse moeten geven rekening moeten houden dat zij dat doen voor mensen van een heel breed scala. En ja kunt nou niet altijd zeggen dat dat precies is wat wij in de economie nodig hebben. Nou vind ik persoonlijk dat bij een academische studie dat ook niet moet. Ik vind een academische studie die er dus zo op ingesteld is, dat je precies zeggen moet wat je zeker moet weten, maar waarbij voetnoot niet hoeft, een weinig

wetenschappelijke instelling is. Naarmate de stof echter in minder tijd behandeld moet worden, worden we gedwongen om specialistischer te werken. Dat gebeurt nu al enigszins omdat economiestudenten en econometristen in verschillende werkgroepen zijn ingedeeld. Technisch werd dat mogelijk in 1961 bij de benoeming van Prof. Cramer, ik kan wel zeggen dat ik één van de mensen ben die de Interfaculteit hebben opgericht. Daar moet ik dan wel bij vertellen, dat ik altijd erg veel steun heb gehad van de economische faculteit. Ze hebben altijd ingezien dat het belangrijk was en het ook mogelijk gemaakt ons werk te doen.

semesterblokken

Een oplossing voor de problemen lijkt mij de invoering van semesterblokken. De trimesterblokken hebben we indertijd ingesteld op verzoek van de studenten. En de filosofie daarbij was bij de gewone hoorcolleges (jaarsysteem) liep je allemaal colleges, maar je werkte voor één bepaald vak en nou ja je ging er heen en maakt aantekeningen maar als je ze dan nalaas snapte je er niets meer van. Toen hebben we die trimesterblokken ingesteld met de bedoeling, dat je je helemaal op zo'n vak zou kunnen concentreren om er aan het eind van het vak tentamens in te kunnen doen. Ik heb de indruk dat het trimester daarvoor te kort is. Ik zou het semestersysteem preferen met dezelfde opzet, maar dan één blok tot iets voorbij kerstmis en daarna één tot de zomervakantie.

(Kees de Boer, Herman van Oorschot, A.S.)

DE CONFECTIE IN AFBRAAK

Sinds het eind van de vijftiger jaren zijn in Nederland honderden konfektiebedrijven over de kop gegaan, en sinds 1966 heeft de bedrijfstak in ons land 40.000 arbeidsplaatsen verloren. Wij hebben deze afbraak van produktiekapaciteit en werkgelegenheid in de Nederlandse konfektie-industrie onderzocht (1), en zijn tot de konklusie gekomen dat die door andere factoren veroorzaakt is dan meestal wordt aangenomen. We geloven dat onze bevindingen relevant kunnen zijn voor het huidige debat over de structuurnota van Lubbers, alsook voor de nog steeds voortwoedende discussie over de arbeidskostentheorie van het CPB. In dit artikel zullen we achtereenvolgens op de volgende vragen ingaan: -hoe manifesteert de afbraak van de Nederlandse konfektie zich precies? -welke oorzaken kunnen we aanwijzen? -wat voor een beleid voert de overheid t.a.v. het afbraakproces, en wat zijn de gevolgen van dat beleid?

afbraak

In 1960 was het invoeraandeel op de Nederlandse konfektiekledingmarkt nog 12%, in 1965 was dat al opgelopen tot 23%, en op het moment is het de 50% genaderd. Aangezien de totale verkopen van konfektiekleding al jarenlang (sinds 1963) stagneren, betekent deze stijging van het invoeraandeel een terugdringen van de verkopen van de Nederlandse konfektieproducenten op hun "thuismarkt". Deze laatste probeerden daartegenover hun exporten te vergroten, en slaagden daar ook wel enigszins in. Toch daalt sinds 1971 de totale produktiewaarde van de Nederlandse konfektie-industrie in konstante prijzen gemeten, en wel steeds sneller. Daar komt bij, dat van de konfektie waar "Made in Holland" op staat, een steeds groter deel in feite in het buitenland geproduceerd is. Dit is mogelijk omdat uitbestede werk, in de konfektie "veredeling" geheten, gewoon tot produktie van de opdrachtgeefster gerekend wordt. Het deel van de Nederlandse konfektieproduktie, dat bij buitenlandse dochters van Nederlandse konfektionairs, of bij andere bedrijven in het buitenland wordt gefabriceerd, is gestegen van 5% in 1967 tot 20% in 1975. Op het moment wordt dus minstens een vijfde deel van de "Nederlandse konfektieproduktie" in feite in het buitenland gerealiseerd. We kunnen concluderen, dat van het totale konfektiekledingaanbod in Nederland op het moment ongeveer 60% al dan niet

openlijk uit het buitenland afkomstig is. In 1960 was dat percentage nog ongeveer 12, en het is alles bij elkaar genomen dus niet verbazingwekkend dat de produktiekapaciteit in de bedrijfstak in Nederland terugliep.

Het duidelijkst is dat te zien aan het verloop van de werkgelegenheid: eind 1960 werkten in de Nederlandse konfektie 59.000 werknemers, in het hoogtijdjaar 1966 was dat opgelopen tot bijna 65.000, maar daarna begon een snelle afbouw tot 48.500 eind 1970 en 26.000 eind 1975.

loonkosten

De werkgeversvereniging in de konfektie-industrie, de NEVEC, waarin de grote ondernemers de toehouder zijn, weet maar één oorzaak te verzinnen voor de afbraak van de bedrijfstak: de volgens hen te snelle stijging van de loonkosten sinds 1964. Op het eerste gezicht lijkt daar wat in te zitten: de konfektie is een zeer arbeidsintensieve bedrijfstak, waarin de loonkosten gemiddeld 27% van de produktiewaarde, en 70% van de toegevoegde waarde uitmaken. Het grootste deel (80%) van de arbeidskrachten is vrouw, en daarvan is weer de helft jonger dan 25 jaar. En juist de lonen van deze laatste categorie zouden door de invoering van het minimum-jeugdloon, en de realisering van "equal pay" voor mannen en vrouwen, sterker gestegen moeten zijn dan de gemiddelde lonen.

Deze redenering klopt niet met de feiten: de beloning van de werknemers en werknemers in de Nederlandse konfektie-industrie is relatief ten opzichte van die in de overige bedrijfstakken gedaald tussen 1958 en 1973. Pas in 1973 is een begin gemaakt met het inhalen van een langzamerhand zeer grote achterstand via de CAO. Nog steeds zijn de verdiende lonen van mannen zowel als vrouwen in de konfektie-industrie veruit de laagste in Nederland. De NEVEC-redenering gaat bovendien volstrekt niet op als we naar de lonen van de konfektiewerknemers in

de naburige landen kijken. De kledingimporten, die het "onze" ondernemers zo moeilijk hebben gemaakt kwamen (en komen) voornamelijk uit West-Duitsland en België. De lonen in de konfektie-industrieën van deze landen hebben altijd aanzienlijk boven de Nederlandse gelegen, en dat verschil is nog steeds niet ingelopen.

In het algemeen hebben wij geen relatie kunnen vinden tussen ontwikkelingen aan de kostenkant, en de afbraak van de bedrijfstak, ook niet bij analyse van de afzonderlijke produktiegroepen die tesamen de konfektie-industrie uitmaken. (Wij gaan hier niet in op de gevolgen van de concentratie in de chemische vezel- en textielindustrie voor de konfektie-ondernemers, zie ons rapport).

handel

Wij verklaren de afbraak van de Nederlandse konfektie uit een geheel andere oorzaak: de verscherping van de internationale en de binnenlandse concurrentie door de internationalisering van achtereenvolgens konfektiehandel en konfektieproduktie. We beginnen met de handel. De stijging van het invoeraandeel op onze konfektiekledingmarkt begon in 1959, en was een gevolg van de oprichting van de EEG. De Benelux had in 1958 nog een "buitentarief" voor kleding van 24%, maar voor de overige 3 EEG-partners werd deze muur in luttele jaren gesloopt. Een van de gevolgen hiervan was, dat de oude handelspartner Engeland van de markt werd gedrukt door West-Duitsland. In 1960 kwam 39% van onze konfektieimport (excl. België) uit West-Duitsland, in 1965: 62%.

De Nederlandse konfektionairs slaagden er niet in hun exporten even hard te laten groeien als de importen, ook niet naar de overige EEG-landen. We moeten konkluderen, dat ze de concurrentie van met name de grote Duitse konfektiebedrijven niet aankonden. Aanvankelijk werd dat nog niet zichtbaar in de cijfers voor de gehele bedrijfstak, maar het aantal kleinere konfektie-ondernemingen daalt sinds 1959 gestaag, en hun werknemersbestand sinds 1961. De grotere bedrijven (met meer dan 50 werknemers) bleven nog tot in 1965 in aantal en capaciteit toenemen, mede dank zij de vergrote exportmogelijkheden.

Een grote rol in de toename van de importen hebben de Nederlandse afnemers van de konfektie-industrie gespeeld. Vooral de grootwinkelbedrijven (de familiebedrijven C&A, P&C, V&D, Witteveen en HJ) en de inkoopcombinaties, koöperaties van detailhandelaren die namens hun leden konfektie, woningtextiel etc. inkopen. Beide hebben de beschikking over een gespecialiseerde inkoopstaf, die zowel de binnenlandse als de internationale konfektiemarkt door en door kent. Beide hebben onder andere daardoor een steeds sterker positie gekregen tegenover de Nederlandse konfektionair, hetgeen betekent dat ze eisen kunnen stellen op het gebied van prijzen en levertijden.

De inkoopcombinaties en grootwinkelbedrijven hebben zich in toenemende mate op buitenlandse inkoop gericht, vooral in de tweede helft van de zestiger jaren. Een grote rol speelde daarbij de opkomst van de spijkerbroek, die vanaf 1966 bij de jeugd in heel West-Europa populair werd. De Nederlandse konfektie-industrie, die technies niet was uitgerust om jeans te produceren, zag de afzet van haar traditionele produkten sterk teruggedrukt worden. Prakties alle "vrijtijds-kleding", zoals jeans in het konfektievak heten, wordt in het buitenland gemaakt. Voorzover niet afkomstig van een van de jeans-giganten, worden ze gemaakt in opdracht van grootwinkelbedrijven en inkoopcombinaties. C&A heeft bijvoorbeeld met haar jeansmerk Palomino een marktaandeel van ongeveer 5%. Ook steeds meer andere produkten worden in opdracht van deze bedrijven in andere landen gemaakt. Alle grootwinkelbedrijven hebben eigen inkoopburo's in het Verre Oosten, en een bedrijf als de HEMA heeft daar zelfs eigen keuringsstations voor textiel en kleding. In hun jacht naar goedkope kleding verscherpen deze ondernemers de concurrentie voor de konfektionairs in Nederland, en dat is een van de zeer belangrijke oorzaken voor de afbraak van de Nederlandse konfektie-industrie.

Wij zijn op het moment in een debat verwickeld met Drs. van Woerkom, direktie-sekretaris van V&D, over de verkoopmarges van de grootwinkelbedrijven. Wij hebben opgemerkt dat de producenten-prijzen voor konfektie (op basis 1970=100) in maart 1976 op 145 stonden, maar dat de consumenten-prijzen gestegen zijn tot 167. Dat verschil is alleen te verklaren uit een vergroting van de handelsmarges bij detaillisten en grootwinkelbedrijven.

productie

De internationalisatie van de konfektiehandel is een proces dat niet door de konfektie-ondernemers gestuurd werd, maar hen daarentegen min of meer overviel. Dat betekent echter niet, dat ze zelf geen handje hebben gehad in de afbraak van de Nederlandse konfektie-industrie. Vanaf het begin van de zestiger jaren, met name sinds 1962, zijn steeds meer bedrijven overgegaan tot het overhevelen van produktiekapaciteit naar het buitenland. Deze overheveling nam twee verschillende vormen aan. Enerzijds het verlenen van opdrachten voor veredelingswerk aan buitenlandse bedrijven, anderzijds het vestigen van eigen dochterbedrijven in het buitenland; sommige grote bedrijven deden beide. We stelden al, dat op deze wijze in totaal in 1975 een vijfde deel van de Nederlandse konfektie-industrie was overgeheveld. Deze overheveling is in fasen verlopen, en opmerkelijk genoeg begonnen met een overplaatsing van produktie binnen Nederland.

Na de Tweede Wereldoorlog kreeg de konfektie-industrie, die gekoncentreerd was in de grote steden

(en met name in Amsterdam) steeds grotere tekorten aan goedkope vrouwelijke arbeidskrachten. In de grote steden kwamen andere industrieën, en dienstverlenende bedrijven opzetten, die zowel beter werk boden als hogere lonen. De Nederlandse konfektionairs hebben toen niet geprobeerd hun arbeidsvoorziening via produktiviteitsverhoging, betere werkomstandigheden en hogere lonen in stand te houden. In plaats daarvan namen ze hun toevlucht tot het zoeken van goedkope vrouwelijke arbeidskrachten op het platteland, met name Noord-Brabant en Limburg. Later zou blijken, dat dit kortzichtige arbeidsmarktbeleid van de konfektie-ondernemers hun eigen bestaan ondergraven heeft; dit met name door de efficiency-nadelen verbonden aan de decentralisatie van hun produktieapparaat. Vooral na 1955, als door het verbeteren van communicatiemiddelen en infrastructuur ook de periferie van Nederland langzamerhand redelijk bereikbaar is geworden, en daarnaast aan een aantal voor de konfektie-industrie specifieke voorwaarden is voldaan, (kreukvrij konfektietransport o.a.), begint een ware exodus van bedrijven uit de Randstad naar de perifere provincies. Veel ondernemers verplaatsten alleen de meest arbeidsintensieve delen van de produktie: het naaien en soms ook het persen. De snijzaal, de kommerciële en de kreatieve delen van het produktieproces blijven meestal in de grote steden achter.

Toen deze geografiese opsplitsing van het produktieproces eenmaal voltrokken was, kwam echter ook vestiging van de arbeidsintensieve bewerkingen in het buitenland in aanmerking. Vanaf 1962 vestigden prakties alle grote Nederlandse konfektionairs ateliers in België, vaak vlak over de grens, in België Limburg en Brabant. Ze deden dit om dezelfde redenen als bij de eerdere verplaatsing van ateliers naar de Nederlandse

periferie: de aanwezigheid daar van voldoende goedkope arbeidskracht. Al was die daar dan zo'n 8% duurder dan de Nederlandse, voorlopig was daar geen concurrentie te vrezen van andere industrieën en dienstverlenende bedrijven.

In 1968 werkten al meer dan 6000 werknemers in België in Nederlandse konfektiebedrijven; toen was dus al zo'n 10% van de Nederlandse produktiekapaciteit in de konfektie naar België overgeheveld, en dat percentage lijkt zich te hebben gehandhaafd. Hoe profijtelijk dergelijke vestigingen waren moge blijken uit het gegeven dat de Nederlandse konfektionairs in België Limburg in 1968 een gemiddelde rentabiliteit vertoonden van 21%, het hoogste van de hele Belgiese industrie. Afgezien van Berghaus, dat een eigen vestiging in Italië had, zijn weinig konfektionairs tot investeringen in andere EEG-partners dan België overgegaan. Dit ondersteunt de stelling dat de overplaatsing van bedrijven naar België beschouwd kan worden als een "doorschieten" van de beweging naar de Nederlandse periferie.

run away

Vanaf 1969 zien we een nieuwe golf buitenlandse investeringen van onze grote konfektionairs, maar nu in landen buiten de EEG. De konfektie-reus MacIntosh opende in 1969 een eerste atelier in Portugal. Een klein aantal andere konfektie-ondernemers gaan daarna over tot investeringen in landen als Hong Kong (Bröcker en Bröcker), Tunesië (MacIntosh, Vilenzo, Timpà, Iduna), Griekenland (Van Gils) en Brazilië (MacIntosh). Deze vestigingen worden alleen opgezet om van de werkelijk ongelofelijk lage lonen in deze landen te profiteren, de produktie wordt meestal integraal geexporteerd naar de traditionele afnemers. Dergelijke overplaatsing van produktiekapaciteit heet in de moderne vakliteratuur: "Runaway-investeringen". Wij stellen, dat de grote Nederlandse konfektie-ondernemers tot deze investeringen overgingen, om bij te kunnen blijven in de door de afnemers in gang gezette internationale concurrentieslag. Maar daarvoor verscherpen ze ook weer de concurrentie voor de kleinere ondernemers die achterblijven. Runaway-investeringen zijn overigens tijdelijk van karakter, verdwijnen weer zodra de lonen, bijvoorbeeld door het ontstaan van vakbonden, omhoog gaan, en dragen al met al zeer weinig bij aan de ontwikkeling van de plaatselijke economie. We kwamen tot deze laatste konklusie onder meer na een onderzoekje naar de vestiging van Japanse en Amerikaanse konfektiebedrijven in Zuid Korea. Tenslotte nog een paar opmerkingen over de "passieve veredeling", het uitbesteden van (delen van) de produktie van kleding naar producenten in het buitenland. In dit verband zijn met name België en Oost-Europa van belang. De Oost Europese landen, vooral Hongarije, Polen en Joegoslavië, veredelden in 1974 voor f100 mln. aan kleding, oftewel on-

geveer 5% van de Nederlandse produktie van konfektie. Het belang van deze transakties lijkt echter af te nemen, met name door de runaway-investeringen van de konfektieondernemers in ontwikkelingslanden.

herstructurering

We hebben gezien, dat de structuurveranderingen die de Nederlandse konfektieindustrie sinds 1960 heeft ondergaan, het gevolg zijn geweest van een bewuste politiek van groepen ondernemers. De internationalisering van de handel was een gevolg van de activiteiten van de inkoopcombinaties en grootwinkelbedrijven. De daarop volgende internationalisatie van de produktie was een gevolg van de investeringsbeslissingen van vooral de grotere konfektieondernemers. Beide tendensen samen leidden tot het verlies van 40.000 arbeidsplaatsen in de Nederlandse konfektieindustrie. Wat was de reactie van de Nederlandse overheid hierop? Tot 1973 heeft de overheid eigenlijk vooral op vele verschillende manieren niets gedaan. Ze ging uit van de stelling, dat de overheid pas in moest grijpen in structurele aanpassingen, wanneer die al te grote moeilijkheden opleverden (d.w.z., wanneer werknemers en ondernemers al te luid gingen protesteren). De noodzaak van structurele aanpassingen zelf, waardoor ook veroorzaakt, werd zonder meer geaccepteerd. Er werden dus alleen globale steunmaatregelen voor het hele bedrijfsleven getroffen. Elk bedrijf in moeilijkheden kon, mits het kon aantonen op langere termijn rendabel te kunnen draaien, overheidssubsidie krijgen voor interne reorganisatie en sanering. Dat was voor kleinere konfektiebedrijfjes natuurlijk geen oplossing, aangezien die meestal geen fraaie winstperspektieven konden laten zien.

Het zonder meer accepteren van structuurwijzigingen in onze economie onder druk van de diverse internationalisatieprocessen had tevens te maken met het krieteloos overnemen door de overheid van de theorie van de optimale internationale arbeidsverdeling à la Tinbergen. Volgens deze theorie draagt het overhevelen van produktiekapaciteit naar landen in de derde wereld bij tot een rechtvaardiger inkomensverdeling in de hele wereld. Aangezien de wijze van overhevelen en het land waarin geïnvesteerd wordt er niet toe doen volgens deze theorie, legitimeert ze tevens overheveling van bedrijven naar diktaturen van het kaliber Zuid-Afrika, Brazilië of Zuid-Korea.

Dit is belangrijk daar met name de Amerikaanse en Japanse kledingbedrijven een duidelijke voorkeur hebben voor vestiging in landen waar Amnesty International haar rapporten over schrijft. Het ontbreken van een overheidsbeleid t.a.v. de afbraak van de konfektieindustrie, en het stimuleren van de overplaatsing van bedrijven naar o.a. Tunesië leidde tot steeds scherpere protesten van vakbeweging en

kleine ondernemers (het zgn. Aktiekomiteé). Begin 1975 werd er dan ook, na enige jaren voorbereiding, een orgaan in het leven geroepen om de verdere "herstructurering" van de bedrijfstak te begeleiden: de Stichting Structuurverbetering Confectie, STRUCON. Hierin zitten overheid, werkgevers en vakbonden. Deze STRUCON formuleerde een aantal verlangens, die in hoofdzaak betrekking hadden op:

- overheidssteun bij de structuurverbetering van zowel individuele bedrijven als de hele bedrijfstak
- maatregelen tegen de invoer en verdeling uit landen buiten de EEG

Op het eerste terrein is inmiddels het een en ander gedaan: algemene maatregelen als gezamenlijke marktonderzoeken, exportsteun en vooral: de f 1000,- subsidie voor elke arbeidsplaats die de konfektionairs vorig jaar behouden hadden. Maatregelen die ongetwijfeld enig effect hebben gehad. Al is er van vakbewegingszijde zware kritiek gekomen op de geringe controlemogelijkheden van overheid en STRUCON op de besteding van de subsidies. Daarnaast is het duidelijk, dat op den duur alleen maatregelen tegen de invoer uit "lage lonen" landen de Nederlandse konfektieindustrie overeind kan houden.

Deze zijn voorschriften, moeilijk effectief te maken.

Wat betreft de sociale gevolgen van de afbraak voor de werknemers heeft de STRUCON nog slechts weinig maatregelen doorgevoerd. Wel is een belangrijke stap gedaan met de oprichting van de WERCON, een stichting die ontslagen konfektiewerknemers een half jaar lang opvangt, en bij andere bedrijven probeert te herplaatsen. Deze WERCON heeft eigen ateliers, die werk kunnen aannemen van andere konfektiebedrijven.

conclusies

Uiteindelijk is volgens ons de enige manier om aan de-tot nu toe alleen door ondernemersbeleggen gestuurde-afbraak van de konfektieindustrie een eind te maken het invoeren van een pakket maatregelen: een beperking van de invoer uit het buitenland, steunverlening aan individuele ondernemingen gekoppeld aan overheidscontrole op het investeringsbeleid daarvan, en het creëren van mogelijkheden voor de overheid om zelf werk te scheppen in de bedrijfstak. Op basis van dergelijke maatregelen kan dan ook gewerkt worden aan het (gecontroleerd) overplaatsen van produktiekapaciteit

naar landen waar serieus aan de ontwikkeling van de economie wordt gewerkt. En met serieus bedoelen we dan: ten behoeve van de armste delen van de bevolking. Op het moment wordt de Nederlandse konfektieindustrie direct of indirect overgeplaatst naar de landen waar Amnesty International haar rapporten over schrijft, en aan die overplaatsing moet een eind worden gemaakt.

Maarten van Klaveren
Sander Kooistra

(1) ons rapport verschijnt zeer binnenkort, en is te bestellen door overmaking van f 9,50 op Postgiro 2307745 van de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Vakcentrales (SWOV) te Utrecht, onder vermelding van "Konfektie"

aiesec: bijeenkomst

Sedert een aantal jaren is er in Nederland sprake van een niet meer te verwaarlozen werkloosheid onder de academici. De tijd, dat al degenen die een universitaire studie met succes bekoonden; verzekerd waren van een hoge en goed betaalde werkkring, is voorbij. Het aantal academici dat werkloos wordt en blijft, zal in de komende jaren vrijwel zeker nog toenemen.

Een van de oorzaken is de ondoorzichtigheid in de arbeidsmarkt. De specialisatie en daarmee de differentiatie in de beroepen gaat steeds verder door, terwijl ook de universiteiten en hoge scholen steeds meer streven naar specialismen. Teleurstellend is het dan vaak voor de sollicitant te horen dat voor een groot deel van de functies geen specifieke studierichting vereist is. Het beroepsleven is dan ook voor academici min of meer onoverzichtelijk en er bestaat een duidelijke vraag naar beroepskeuze-voorlichting.

De beste informatie en oriëntatie verkrijgt men door een gesprek. Daarom organiseert AIESEC donderdag 18 nov. a.s. in het Burg.Tellegenhuis een informatie-bijeenkomst, waarbij het Nederlandse bedrijfsleven en de Nederlandse overheid aanwezig zullen zijn.

Voor opgave en/of informatie bellen of schrijven naar AIESEC-Amsterdam, Burg. Tellegenhuis, Jodenbreestraat 23 kr. 1136. Tel: 5254051. Kantooruren ma., wo., vr., 15.00-17.00 uur. namens AIESEC, M.G.P. van Beusekom.

Interview: mevr. Bruyn-Hundt

RAPPORT COMMISSIE WOMEN'S STUDIES

Mevr. Bruyn-Hundt is sinds een jaar wetenschappelijk medewerkster aan onze fakulteit, ze heeft zitting in de vakgroep Makro.

Eén van de zes vrouwelijke wetenschappelijke medewerkers, die onze fakulteit rijk is. Iets wat haar, net als vele andere vrouwen die hier voor het eerst zijn, in het begin het gevoel gaf als een soort geest door het Maupoleum te waren: "Ik was er wel, maar ik had het gevoel dat niemand me zag. Boven alle brieven stond "Mijne heren" - en ik dan? Hoor ik er niet bij?"

Mevr. Bruyn-Hundt werpt al enige jaren in publikaties in de E.S.B. een ander licht op de economische rol van de huisvrouw.

"Ik ergerde me enorm. Ik was lerares en moest de V.W'O.-leerlingen het verschil tussen produktie en konsumptie uitleggen, en dan moest ik vertellen dat er in het gezin alleen konsumptie plaats vindt. Maar ik vind b.v. koken een enorm inspannende bezigheid, misschien wel inspannender dan lesgeven, en ik zou dat best produceren willen noemen. Maar volgens de boekjes is dat koken consumeren en dat lesgeven produceren. In 1970 heb ik toen "De huisvrouw als producent" geschreven."

In deze publikatie berekent Mevr. Bruyn dat de waarde van de diensten die door de huisvrouwen in Nederland worden geproduceerd, 10 tot 39% van het Netto Nationaal Inkomen bedraagt, al naar gelang men een huisvrouw het loon van huishoudelijk personeel, het minimumloon of een C.A.O.-loon toedient.

verzorgingsloon

"Het was mij er voornamelijk om te doen die ekonomenwereld eens wakker te schudden en duidelijk te maken dat er in het gezin wel degelijk arbeid wordt. En al lukte dat niet meteen, op de lange duur heeft het wel degelijk zijn effect gehad. Zo wist b.v. Pen zich in een artikel, dat hij in '75 schreef, nog heel goed te herinneren dat ik in 1970 de rol van de huisvrouw bij de vorming van human capital heb benadrukt. Langzaamaan begint de gedachte dat de huisvrouw ook haar aandeel in de produktie levert, veld te winnen. Toen ik in 1973 ervoor

pleitte haar hier dan ook voor te betalen d.m.v. het verzorgingsloon* was de boot pas goed aan. Ik had nooit gedacht zoveel los te maken, zoveel reacties te krijgen. Ik kwam er toen trouwens achter dat het niet eens zo'n originele gedachte was; in de jaren dertig was er bijvoorbeeld door de socialistische vrouwen voor gepleit. En nu las in de krant dat de nieuwe Zweedse premier Fälldin vindt dat de kinderen door het buitenshuis werken van beide ouders in de kou komen te staan. Hij wil daarom dat er meer vrouwen thuis blijven, maar hij wil ze daar dan wel een vergoeding voor geven. Ergens ben ik het wel met hem eens; ik vind dat de emancipatie niet over de ruggen van de kinderen mag gaan. Ze hebben er niet om gevraagd op de wereld gezet te worden en daarom hebben ze recht op een goede verzorging, wat o.a. inhoudt dat ze niet het merendeel van de dag in grote groepen ondergaan. Het is goed voor kinderen om op een kleine groep terug te kunnen vallen! "U ziet dus niet als oplossing - zoals b.v. Anja Meulénbelt wel doet - een verregaande vermaatschappelijking van het huishouden, waardoor er efficiënter gewerkt kan worden?"

"Voor de grote massa acht ik dit niet haalbaar. Ik vind het al moeilijk om zoals in mijn gezin met vier mensen samen te leven."

rolbevestigend

'Om terug te komen op het verzorgingsloon.

Wat vindt u van het argument dat een verzorgingsloon hooguit op de korte termijn emancipatorisch werkt, maar op de lange duur weinig uitzicht biedt. Geen kans op promoties, toch niet al te "verheffend" werk verrichten, kortom dat het rolbevestigend werkt?"

"Dat het alleen op korte termijn emancipatorisch werkt, vind ik onzin, omdat het verzorgingsloon zeker niet op korte termijn gerealiseerd kan worden. Het betekent immers een gigantische herverdeling van het nationaal inkomen. Dat gebeurt niet zo één, twee drie, nu zeker niet in de huidige depressie.

Of het rolbevestigend is, ja, daar hebben we in M.V.M., waar ik twee jaar in het landelijk bestuur zat, ook ruimschoots over gediskussieerd. Het is moeilijk, maar daar zijn we min of meer uit gekomen. "Uitgaande van de gedachte dat er een hoeveelheid noodzakelijke huishoudelijke arbeid en verzorging van kinderen moet geschieden, ook vanuit maatschappelijk oogpunt, dient te worden gewerkt aan de ontwikkeling van een meer zelfstandig beloningssysteem hiervoor." staat er nu in het Aktieprogramma van M.V.M.. Maar het grote probleem is dat alle vrouwen met kinderen pakweg zo'n 15

jaar niet op de arbeidsmarkt hebben gewerkt, wat een immense achteroplevert. De oplossing zou zijn, wanneer de binnen- en buitentaak tussen man en vrouw zou worden verdeeld. Maar die oplossing betekent dat de mogelijkheid van part-time werk moet bestaan. Die mogelijkheid is er nauwelijks. En voor sommige beroepen is dat helemaal onmogelijk. In ieder geval moeten de kinderen verzorgd worden, ook wanneer de mogelijkheid om de buitentaak te verdelen ontbreekt. Degene die de kinderen verzorgt - en dat is meestal de vrouw - moet economisch onafhankelijk zijn. Zo kan het verzorgingsloon één van de vele aanzetten zijn tot de emancipatie van de vrouw, want ik geloof dat economische onafhankelijkheid de belangrijkste voorwaarde daartoe is. Men zou een begin kunnen maken door de kinderbijslag aan de vrouwen uit te keren."

'Er wordt ook wel eens geopperd b.v. de werkloosheidsuitkeringen voor de helft aan man en voor de andere helft aan de vrouw betaalbaar te stellen. Wat vindt u daarvan?"

"Is maar een gedeeltelijke oplossing, dan kun je ook de helft van het loon aan de vrouw geven."

'Hoe wordt er vanuit uw vakgroep tegen uw werk aan gekeken? Ik kan me de woorden van de heer Driehuis herinneren, toen hij aan het slot van een lezing over werkloosheid de studiedag "Vrouw, gezin, economie" aankondigde met "en wat u zich daarbij voorstelt, mag u zelf weten." Lachend: "Ja. ja. Ach er wordt enorm over gegieheld en ze vinden het allemaal niet zo nodig.

Maar aan de andere kant - ik krijg alle vrijheid en medewerking die ik nodig heb.

rapport commissie women's studies

Het rapport van de Kommissie "Women's Studies" gaat uit van een aantal punten van kritiek op het sexistisch karakter van de verschillende takken van wetenschap:***

" Algemene kenmerken van deze kritiek zijn:

- de impliciete waardeoordelen over de plaats die vrouwen en mannen in de samenleving behoren in te nemen, zoals die spreken uit de wijze waarop vrouwen als object - bedoeld of onbedoeld - van onderzoek worden behandeld.

- het voorbijgaan aan de betekenis van vrouwen, zoals blijkt uit de onderwerpkeuze (b.v. in de geschiedenis en in de ekonomie).

- het terugdringen van de bestudering van vrouwen in een apart onderdeel van een discipline, terwijl hun betekenis in andere delen van het vak niet schijnt te worden opgemerkt!"

De Kommissie stelt voor d.m.v. "Women's Studies" de gekonstateerde gaten te dichten en de fouten te herstellen. Dat dit idealiter een geïntegreerd geheel met de betreffende wetenschap zou moeten vormen, is duidelijk. In de richting van dit ideaal zijn vele wegen mogelijk, waarvan er door de Kommissie een aantal zijn aangegeven. De onderwijscommissie heeft Mevr. B Bruyn eertijds verzocht een concept-antwoord aan de Kommissie te formuleren.

Nu is zij koördinator van "Women's Studies" aan de Economische Fakulteit, die op voorstel van de O.C. in de vorm van experimenteel onderwijs is gegoten.

werkgroep

"We zijn met een groep van 9 vrouwen en 1 man begonnen. Ieder heeft zo een eigen onderwerp gekozen, tellend voor een doktoraal werkstuk, kleintentamen of paper, al naar gelang het aantal uren, maar de verschillende onderwerpen moeten nog goedgekeurd worden door de O.C.

Wij zijn de eerste fakulteit in Amsterdam, waar binnen het studieprogramma ruimte is geschapen voor de "Women's Studies". Hoorde van Joke Swiebel van de Kommissie dat tpt nu toe uniek. Elders denken ze - o, die is er al mee bezig."

"In de Folia stond dat de F.S.W. voor één jaar twee medewerkersplaatsen beschikbaar heeft gesteld voor "Women's Studies."

"O, dat wist ik niet. Dat is mooi."

"Bent u gelukkig met de wijze waarop het nu is aangepakt?"

"Ja, want aanvankelijk zou dit allemaal moeten gebeuren bij Makro. Nu kunnen er ook ander vakgroepen worden ingeschakeld. Prof. Van den Doel heeft er bijvoorbeeld veel belangstelling voor. Hij wees me er trouwens op dat het niet juist was alleen de vrouwelijke studenten aan te schrijven voor de bijeenkomst van de werkgroep."

Vinden wij eigenlijk ook, maar door de mededeling in Folia weten de mannelijke studenten het nou ook. En uit eigen ervaring weet ik dat de heren studenten even hard kunnen giebelen als de heren docenten en van hun belangstelling om zelf actief aan "Women's Studies" mee te doen heb ik geen hoge pet op.

We vragen ons af tien belangstellenden veel. Als je nagaat dat er van de tien zeven vrouwelijke ekonomen zijn en dat er vorig jaar in totaal 23 vrouwelijke ekonomen waren in de kandidaats- en doktoraalfase, dan is de belangstelling best wel groot te noemen.

"De leden van de werkgroep "Vrouwen en Economie" schrijven niet alleen over hun eigen onderwerp (zoals daar b.v. zijn: deeltijdarbeid, vergelijking positie van de vrouw op de arbeidsmarkt in de kapitalistische en centraal geleide landen, waardering huishoudelijke arbeid, vrouwenarbeid en inkomensverdeling, sekundaire arbeidsmarkt), maar ze bespreken ook gemeenschappelijke literatuur. Verder is het de bedoeling dat ze om beurt verslag doen van hun werkzaamheden doen, waarbij over en weer adviezen en kritiek gegeven worden.

De bedoeling is om uiteindelijke werkstukken te bundelen en wellicht met steun van het I.A.V. (Internationaal Archief van de Vrouwenbeweging) uit te brengen."

"Wordt dit een eenmalige gebeurtenis of heeft u al een vorm in uw hoofd om dit te continueren?"

"Prof. Driehuis heeft eens geopperd dat "Women's Studies" een keuzevak in het doktoraal zou kunnen worden, maar ik ben daat niet zo gelukkig mee. Integratie in andere vakken is beter."

Annegreet van Bergen.

- * E.S.B. 13-5-1970
- *** E.S.B. 11-4-1973, Een geëmancipeerde inkomensvorming- en verdeling.
- *** Rapport Kommissie "Women's Studies", Pag. 1 & 2.

belangstellenden

Belangstellende mannen en vrouwen zijn nog steeds van harte welkom bij de werkgroep, zowel voor de discussiebijeenkomsten als voor het schrijven van werkstukken. Zij worden verzocht contact op te nemen met Mevr. Bruyn-Hundt, kamer 3350, tel. 5254195.

asva

Iedere student kent wel zo zijn problemen met betrekking tot zijn woon- of werksituatie. De één kan nauwelijks of geen woonruimte vinden en de ander betaalt toch eigenlijk wel wat erg veel voor zijn kamer van 3 bij 4. De één heeft moeite met het studietempo, de ander kan niet eens beginnen aan de studie van zijn keuze, omdat hij of zij is uitgeloot. De één krijgt een te lage beurs, de ander vraagt zich af of de studieinhoud nu wel zo bar relevant is.

Allemaal problemen, die door individuele studenten ervaren worden, maar niet alleen door hem of haar. Juist omdat zoveel studenten met dezelfde problemen zitten, is het mogelijk om gezamenlijk naar oplossingen te zoeken en te zorgen dat die oplossingen ook werkelijk realiteit worden. En hoe zou dat beter kunnen dan binnen en samen met jouw vakbond, de ASVA.

Wat wil de ASVA?

De ASVA, vakbond van studenten, komt op voor een democratische universiteit. Wat betekent dat nu voor de ASVA: een democratische universiteit?

Dat betekent:

- externe democratisering, waardoor iedereen de kans krijgt om te gaan studeren. Dus afschaffing van de studentenstops en een goed en wetmatig vastgelegd studenteninkomen.
- een democratisch onderwijs en onderzoek: onderwijs, waarin een kritisch inzicht in de maatschappij en zeker ook in de latere beroepspraktijk kan worden verworven.
- interne democratisering, waardoor studenten en personeel zeggenschap hebben over hun eigen werk- en leefsituatie.

Dat de ASVA hier ook daadwerkelijk voor opkomt, blijkt o.a. duidelijk uit: De inkomensdemonstratie van 18 september j.l., het mee-organiseren van de Nationale Manifestatie voor Jongerenhuisvesting van 16 oct. en de bijeenkomst medio oct. tegen de in de Miljoenennota aangekondigde bezuinigingen op het hoger onderwijs.

Wat krijg je als ASVA-lid nog meer:

- het ASVA-blad Poorter
- het landelijk studentenblad STUDENT
- korting op SUA-boekjes
- ASVA-Reductie Winkel
- gratis lid Studenten Reisbureau
- en nog veel meer

Niét mee eens?

Natuurlijk zal je het niet altijd eens zijn met wat de ASVA doet. Maar binnen welke vakbond bestaan er nooit meningsverschillen? Echter, juist door lid te worden en actief mee te doen

mee te denken over het ASVA-beleid, zal een zo breed mogelijke meningsvorming binnen de ASVA tot stand kunnen komen.

Blijf daarom niet machteloos toekijken, maar laat ook jouw stem horen. Maak jezelf en je vakbond sterker.

WORDT LID VAN DE ASVA
F.25;- OP POSTGIRO 108410
GEMEENTEGIRO A 2599
OF KOM EVEN LANGS OP HET ASVA-KANTOOR, WEESPERSTRAAT 51.

BERGEN '76

Zoals reeds vele jaren is voorgekomen, waren er ook dit jaar weer enigen die het in hun hoofd kregen economie te gaan studeren. Het volgende overkwam hen:

30 augustus, het was dsn zover; de eerste kennismaking met de universiteit, m.a.w. de eerste kennismaking met de heer Ankum, die, omdat het zo hoort, enige woorden tot ons sprak. De overige heren sprekers (zowel als onder de studenten schijnt er ook onder de docenten een groot feministies tekort te zijn) wil ik niet één voor één aanhalen, behalve de heer Hoornweg, omdat hij de enige was die begreep wat hij moest zeggen. Deze opmerking omdat het mijns inziens de bedoeling was dat wij, eerstejaars, een totaalbeeld van de studie zouden krijgen, terwijl het merendeel van de docenten aan dit doel voorbij ging. (De ergste miskleun werd wel begaan door diegene, die maar meteen wat werk opgaf voor de volgende week).

Tot zover de essentie van de eerste week, waar alleen nog vermeld dient te worden dat de twee lichtpuntjes zich bevonden in de borrel op de eerste dag en de Heineken-exkursie op de tweede dag, waar echter niet zoveel werd getoond edoch waar men redelijk kon tanen.

In de tweede week werd de fakulteit opgesplitst in twee groepen die na eenander ieder 3 dagen in Bergen gingen vertoeven o.l.v. Jan Blom, Harman Korte, Marijke Broekhuysen en de inmiddels tot Litho gebombardeerde heer Hoornweg.

De eerste groep, waar ondergetekende zich in bevond, vertrok maandag naar Bergen, waar we hartelijk ontvangen werden door Marijke c.s. Het eerste wat we daar deden was een van de betere dingen uit het leven, namelijk eten. En zowel van die gelegenheid als van andere, viel er niets dan lof over het eten op te merken. Vervolgens presteerden we het om in één middag elkaars namen uit het hoofd te leren (voor de één een gemak, door de ander een zaak waar veel zweet aan verloren ging). Des avonds voelde een zeer groot gedeelte van de groep zich geroepen om te gaan stappen in Bergen. Echter, stappen in Bergen is niet hetzelfde als stappen in b.v. Amsterdam; kortom: een hele afknapper.

simulatiespel

De dinsdag vormde de belangrijkste dag uit ons verblijf in Bergen, niet in de laatste plaats door het gemeenschaps spel dat die dag bedreven werd. Dit hield in een simulatiespel met "economische" achtergronden. (Konflikten binnen een bedrijf en zo). Het spel werd door iedereen zo intens bedreven, dat het, helaas, afgebroken moest worden omdat alle tijdslimieten overschreden werden. 's Middags werd het spel met de gehele groep geëvalueerd, waarin men over het algemeen zijn tevredenheid uitte danwel opbouwende kritiek gaf.

Aparte vermeldingen gingen uit naar de spelpartner WAM, die door haar gespleten voorkomen toch uiteindelijk als de groep met de meest duidelijke stellingname naar voren kwam (als je begrijpt wat ik bedoel). Er was slechts één groep waar zij jaloers op konden zijn en dat was de pers, die als lichtpuntje in de nacht fungeerde. In reactie op de afknapper van de vorige avond bleven de meeste mensen dinsdagavond thuis; enkelen dachten dat 'Uit, goed voor u' een definitie was en gingen dus toch 'uit.

De laatste ochtend kregen Jan en Harman de kans om de bestuursstructurele aard van de universiteit aan ons uit te leggen en tevens werden er feestkommissies en inter-kommunikatiekommissies opgericht. Om een lang verhaal kort te maken wil ik graag nogmaals vanaf deze plaats hartelijk dank zeggen aan Jan, Harman, Litho en vooral Marijke voor de voortreffelijke organisatie.

Mic van Wijk.

p.v. werkgr. inkomens

Aan de papervervangende werkgroep "Inkomensverdeling" kon reeds in het cursusjaar '75-'76 een begin gemaakt worden, animo voldoende. Het probleem van veel p.v. werkgroepen is echter om gedurende de tien daarop volgende werkweken het animo te behouden.

Omdat verwachtingen betreffende het onderwerp en wettelijke vrijkomende werkstukken elkaar zeker niet altijd positief beïnvloeden, dient de werkgroepleiding er voor te zorgen dat toch geen relevante informatie achterblijft en dus nogal eens vaker als haar misschien lief is de krik onder het dalende peil behoort te zetten. De mate waarin deze besturing gelukt is m.i. van belang voor het actief bijwonen van de werkgroepen.

het onderwerp

Persoonlijk voelde ik de realiteit van de inkomensverdeling langzaam aan ondergaan in het woelige meer van de wetenschappelijke benadering. Ongelijkheidsmaatstaven, wiskundig- of zomaar een streep of curve, zeggen net zoveel als wat mijn melkboer ervan weet (onderschat dit niet), maar doe hier beslist niet gewichtiger over als wat het probleem in wezen inhoudt. "Wat ik ont houden heb is dat bij de toenemende belangstelling voor de inkomens door de werknemers (dus ook studenten) een stijgende welvaart, het misnoegen over alles en nog wat desondanks sterk is toegenomen. Ik geloof daar heilig in, en laten we daarom vanaf nu niets meer ongemerkt aan onze aandacht voorbij laten gaan, zonder ons latente misnoegen onmiddellijk de halsband af te doen en hier vol vuur op los te laten, indien dit van ons verlangd wordt. Leest U met plezier eens in het werk wat neerlandse economen zoal over de inkomensverdeling te zeggen hebben, het niveau zal U treffen. Economen moe-

ten gewoon verder met hun vingers (en met hun hoofd) van de inkomensproblematiek afblijven, want ze kunnen er gewoon niets meer mee doen, behalve dat ze proberen te bewijzen wat ze zelf zelf al jaren denken. Wie dan wèl?

Gezien de bouwval van het statistisch materiaal, de wirwar van belasting en andere bijdragen en afdrachten, is een goede beoordeling vooralsnog een onmogelijke zaak. Statistici gevraagd! Ook komen de deskundigen op dit gebied geheel niet op de jodenbreestraat voor, n.m. de mensenkenners bij uitstek (psychologen, sociologen, theologen enz.), daar de vele onmeetbare factoren die de economie denkt te gaan oplossen, op het studieterrain liggen van eerder genoemden.

"Zeg me hoe U heet en ik zal U zeggen wat U verdient" (Lucas 3; 18:30?), zou onderwerp van de inleiding in de economische-theologie kunnen zijn. Gelet op de figuurlijke interpretatie van de bijbel zal de eco-theoloog opmerken dat reeds in deze ene zin al een addertje onder het gras schuilt, n.m. verdient \neq krijgt, maar dat is hun probleem dan.

Tracht ik U verder nog iets te zeggen over de "inkomensverdeling" opdat U de werkgroep niet hoeft te volgen, dan men ik beluisterd te hebben dat de nivellering tegenvalt (meevalt) maar dat bij stug volhouden van voorstanders (tegenstanders) de tendens duidelijker effecten zal gaan krijgen in de toekomst. En moet "Jan Modaal" niet denken dat hij zoveel meer verdient dan de laagstbetaalden. Hoewel tijdsvretend blijf ik voorstander van p.v. werkgroepen of ze nu georganiseerd worden door de vakgroep Micro/Macro of welke evt. nieuw opgerichten vakgroep danook. P.B

(vervolg van bladz. 9)

van de keuze. De enige echte keuzeverruiming is geschapen door afschaffing van IEB. De vraag is dan echter of meer keuzemogelijkheden het overboord zetten van een belangrijk vak rechtvaardigen.

Een laatste bezwaar tegen het voorstel is het terugbrengen van het aantal uren, dat men maximaal aan een keuze vak kan besteden van 1100 (kandidaats, klein en groot) tot 750 (klein en groot).

Meer bezwaren tegen het voorstel vindt u in een speciale Aktiegroepbrochure hierover. De conclusie is dat de ingrijpende voorstellen op veel bezwaren stuiten en tijfelachtige voordelen hebben. Op nieuwe onderwijsdagen (let op muurkranten e.d. voor de datum) zullen de studenten o.a. over dit voorstel hun mening kunnen uitspreken. Kom daar in elk geval naar toe en zet vast je handtekening onder de petitie.

Ferd Crone

SCHÖNDORFF

interview

In het zomernr. van ROSTRA (nr. 47) is de aandacht gevestigd op een benoemingsprocedure van kandidaat-assistenten bij de lector economie, Dr Schöndorff, aan de subfaculteit Sociale Geografie. Hoe is deze zaak verder afgelopen? In de Subfaculteitsraad is door de studentenfractie de kwestie aangekaart nadat door de Aktiegroep Economen een brief met klachten van economiestudenten was verstuurd naar de Subfaculteit. Het kernbezwaar van de studenten was, dat dhr Schöndorff tijdens sollicitatiegesprekken de politieke gezindheid van studenten tot onderdeel van het selectieproces maakte.

Op de Subfaculteitsraad-vergadering van 21 juni werden twee besluiten genomen. Het eerste was dat afkeuring werd uitgesproken over het optreden van dhr Schöndorff. Het tweede hield in dat een brief naar de Aktiegroep Economen (AGE) werd verstuurd, waarin afkeuring werd uitgesproken over het feit dat de Aktiegroep afschriften van haar brieven aan ROSTRA e.d. had verstuurd. De studentenfractie was tegen het tweede voorstel.

Het eerste besluit zou per brief kenbaar worden gemaakt aan Schöndorff. Het geval wil echter dat Schöndorff tot decaan van de subfaculteit is gekozen, zodat hij zichzelf deze brief zou moeten schrijven. Zover kwam het echter niet.

Aan de Subfaculteit wordt niet genotuleerd en op de Subfaculteitsraadvergadering van 30 augustus waren de docenten vergeten dat er ooit een voorstel was aangenomen tot afkeuring van het beleid van Schöndorff. Toen er een herstemming moest plaatsvinden, dolf de studentenfractie het onderspit. Schöndorff behoeft zichzelf geen brief meer te schrijven.

Wél werd uitgesproken dat benoemingsprocedures in de toekomst "met de grootste behoedzaamheid" dienen te geschieden. Dit zal nader uitgewerkt worden in een Benoemingsstatuut voor de Subfaculteit.

brief

In het sept. nr. (48) van ROSTRA is een brief gepubliceerd van het studentlid van de benoemingscie., Jacques Hilhorst - toen kandidaat-assistent van Schöndorff.

In deze brief komen een aantal positieve punten naar voren. Allereerst is het verheugend dat de mening van de Aktiegroep gedeeld wordt, dat niet vroeg genoeg gewaarschuwd kan worden tegen elke vorm van politieke discriminatie die de kop opsteekt. Verder wordt erkend dat vragen naar de politieke kleur van sollicitanten "minder raadzaam" is en in de toekomst beter vermeden kan worden. Een aperte onjuistheid zit echter in de zinsnede dat sollicitanten op de hoogte van de reden van hun afwijzing worden gesteld, als zij hierom vragen. Hierom is gevraagd door een sollicitant. Hij is echter niet op de hoogte gesteld...

In het Mededelingenblad van sept. jl. van de Subfaculteit staat een interview met Schöndorff n.a.v. zijn benoeming tot decaan (voorzitter) van de Subfaculteit. Via dit interview kan op een directe wijze worden ingegaan op de opstelling van Schöndorff in de sollicitatiecie. Hij zegt:

"Ik betreur het, dat een sollicitant die, omdat hij niet het gewenste vakpakket had, niet is uitgekozen boze brieven schrijft naar de sollicitatiecommissie en vervolgens de Aktiegroep Economen inschakelt. Ik vind dat men iets beter zijn niet-gekozen-zijn moet incasseren. Het is ook jammer dat de studentengroepering in onze subfaculteitsraad zich naar ik heb begrepen achter dit protest heeft gesteld. Ik zie trouwens nog wel enig verschil tussen de mijns inziens constructieve studentengroepering hier, en de Aktiegroep Economen.

Dan de kwestie zelf. Er zijn wetenschappers die stellen, dat je je wetenschappelijk bezigsijs in dienst moet stellen van je maatschappelijke overtuiging. Daar ben ik het, zoals gezegd, niet mee eens. Maar als je dan met iemand gaat praten over een wetenschappelijke functie, vind ik dat je mag weten vanuit welke optiek hij de maatschappij bekijkt. Je praat dan over de opvattingen over het vak, over welke literatuur de sollicitant bijhoudt, en hoe men denkt over de verschillende stromingen binnen het vak. Dan stel je inderdaad in die context hele concrete vragen als "welke kranten leest u" en "bent u lid van een politieke partij en zo ja, welke dan?"

Zijn uitspraken geven aanleiding tot drie opmerkingen. Ten eerste valt de hardnekkige onjuistheid op dat slechts één sollicitant bij de Aktiegroep heeft geklaagd. De AGE heeft op grond van verklaringen van een meerderheid van de sollicitanten besloten over te gaan tot een protest tegen het optreden van Schöndorff. De onjuistheid is hardnekkig omdat hiervan in twee brieven van de AGE gevolg is gemaakt.

Ten tweede geeft de kritiek over de constructieve opstelling van de AGE aanleiding tot commentaar. De Aktiegroep werkt in de faculteitsraad al langere tijd op vele punten vruchtbaar samen met docenten en TAS. De AGE zit verder sinds 1973 in het dagelijks bestuur van de faculteit. Op dit punt kan niet aan de constructiviteit van de Aktiegroep afbreuk worden gedaan. Het gebrek aan constructiviteit moet dus elders gezocht worden. En wel in de politieke visie van Schöndorff zelf. De AGE gaat een bestrijding van slechte plannen, voorstellen en scheefgegroeide situaties niet uit de weg en heeft dit, zoals aan onze faculteit alom bekend is, nooit gedaan. Op de subfaculteit mag dit niet van Schöndorff, men is dan niet constructief. De situatie op de subfaculteit lijkt op die aan de Economische Faculteit van een jaar of drie, vier geleden, toen onder leiding van Drs Meis de docenten één front vormden tegen studenten, benoemingen voorgekookt werden en de studieduur bekort. Na de splitsing in de staf is de sfeer aanzienlijk opgeklaard.

Tekenend voor het "constructieve" klimaat waarin Schöndorff zich bevindt is de panische reactie van de docentenfractie in de subfaculteitsraad om een boze brief aan de Aktiegroep te sturen omdat de economie-studenten de euvel moed hadden open brieven te sturen. Wie geen openbare discussie aandurft, heeft echter een slecht geweten.

Opvallend is verder dat de vergaderingen van de subfaculteitsraad niet genotuleerd worden, ondanks herhaald verzoek van de studentenfractie. Zo wordt de docentenmeerderheid het "onfeilbaar" geheugen van de Raad.

Zeer incorrect is tenslotte dat de 2e brief van de AGE pas ter vergadering aan de Raad werd voorgelegd, een weinig constructieve handeling van het bestuur, waarvan Schöndorff nu voorzitter is geworden.

De derde opmerking betreft eveneens een hardnekkige onjuistheid. De AGE heeft Schöndorff erop gewezen dat een benoemingscie. niet het recht heeft een sollicitant naar zijn politieke kleur te vragen en dat het evenmin de gewoonte is dit te doen. Dit recht en die gewoonte zijn op de Economische Faculteit en daarbuiten niet bekend.

De AGE heeft een constructieve suggestie in deze: de wetenschappelijke geschiktheid van een sollicitant kan heel simpel worden vastgesteld door de directe en zuivere vraag of men bereid is de verschillende stromingen in de economie te bestuderen en te doceren. Dat is de opvatting van de AGE (en dat weerlegt ook de door Schöndorff er met de haren bijgesleepte "inconsistentie" die de AGE zou hebben begaan - zie de tussen haakjes geplaatste opmerking in de brief van Schöndorff in ROSTRA nr. 47)

tot slot

Iedere schijn van politieke discriminatie moet terstond veroordeeld worden. De verontwaardiging van de betrokken studenten over de gestelde vragen is zeer groot en die verontwaardiging is in ROSTRA naar voren gebracht.

Dit soort screaming is volstrekt overbodig en verwerpelijk en doet inderdaad denken aan een "mini-berufsverbot". Daarop is dan ook het Accent gelegd in ROSTRA nr. 47.

A.S.

NEDERLANDSE BELANGEN IN ZUID AFRIKA

Eind oktober publiceert de Anti-Apartheids Beweging Nederland een boek over de economische relaties tussen Nederland en Zuid-Afrika. In het eerste deel van dit boek worden deze relaties geanalyseerd en wordt uiteengezet waarom een economische boycot van Zuid-Afrika noodzakelijk is. In het tweede deel treft men een gedetailleerd overzicht van de activiteiten van 58 Nederlandse bedrijven in Zuid-Afrika aan.

boycot

Het apartheidregime zou geen dag meer stand kunnen houden als de Westerse mogendheden hun economische en militaire steun zouden terugtrekken. Circa 40% van de kapitaalgoederenvoorraad is in buitenlandse handen. De wapenimporten (in 1975: f 3 miljard) komen geheel van Westerse landen. De buitenlandse handel van Zuid-Afrika is voor meer dan 80% op deze landen gericht. Ook de nieuwste technologische kennis, onder andere op het gebied van de kernenergie, komt uit het Westen. Tenslotte zorgen Westerse banken ervoor dat de Zuidafrikaanse staat en de staatsondernemingen hun tekorten op de begroting kunnen aanvullen.

Deze directe belangen tussen het Westen en Zuid-Afrika vormen een bedreiging voor de bevrijdingsstrijd van de afrikanen in zuidelijk Afrika. De economische basis van de racistische regimes wordt erdoor versterkt. De enorme kapitalistische belangen in zuidelijk Afrika moeten verdedigd worden. Daarom wordt het Vorster-regime van de meest moderne wapens voorzien. Daarom ook wil de NAVO zijn invloedssfeer naar zuidelijk Afrika uitbreiden. Toen het African National Congress in 1960 na tientallen jaren van vreedzame demonstraties tegen het apartheidssysteem verboden werd, besloot het de bevrijdingsstrijd met hardere middelen voort te zetten. In datzelfde jaar werd de volledige isolatie van het apartheidregime als beleidslijn aangenomen. Enige jaren later besloot het ANC tot de gewapende strijd tegen het Vorsterbewind. Aan de onderdrukking en uitbuiting van de zwarte bevolking kan slechts een einde worden gemaakt als het apartheidssysteem wordt opgeruimd. De ervaringen wijzen uit dat Vorster niet van plan is dit systeem ook maar enigszins te wijzigen. Tegelijkertijd staat vast dat hij geen poot meer heeft om op te staan als de Westerse landen hem niet meer steunen. Isolatie van Zuid-Afrika, ook economisch zal de bevrijdingsstrijd alleen maar verkorten.

welvaart

De economische boycotoproep van Zuid-Afrika is door tal van organisaties overgenomen. De belangrijkste zijn: de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE-afrikaanse landen), de Verenigde Naties (met uitzondering van -hoe kan het anders! -de Westerse landen) en de internationale vakorganisaties. In Nederland heeft de Federatie van Nederlandse Vakverenigingen (FNV) zich kort geleden achter de boycot geschaard.

Soms hoort men beweren, meestal van ondernemerszijde, dat buitenlandse investeringen in Zuid-Afrika welvaart brengen en er een progressief, niet-racistisch personeelsbeleid invaakt. Nu is dit laatste al zonder meer onmogelijk, omdat de apartheidswetgeving dit niet toestaat. Maar ook het "welvaart brengen" moeten we met een korreltje zout nemen.

De enorme toevloed van buitenlands kapitaal in Zuid-Afrika vanaf 1961 heeft voor de zwarte bevolking weinig positiefs opgeleverd. De gezondheidszorg, het onderwijs en de huisvesting van zwarten is nog even slecht als voorheen. De loonkloof tussen blank en zwart is alleen maar toegenomen. Zwarte vakbonden hebben nog steeds geen vakbondsrechten en zwarte vakbondsleiders worden voortdurend vervolgd. In het algemeen is de onderdrukking van de zwarte bevolking in de jaren '60 en '70 toegenomen.

Per saldo kan men rustig spreken van een negatief effect van de buitenlandse investeringen in Zuid-Afrika voor de zwarte bevolking. Om een "stabiel investeringsklimaat" te scheppen moeten de zwarte arbeiders onderdrukt worden. Om Zuid-Afrika een "investeringsparadijs" te laten blijven moeten de lonen laag gehouden worden. Om de Westerse kapitaalsbelangen te beschermen moet Zuid-Afrika een tot op de tanden gewapende mogendheid worden.

nederland

Wat kan er in ons land gedaan worden aan de economische boycot van Zuid-Afrika?

Het meest eenvoudige is het maken van een wetgeving die de handel met Zuid-Afrika verbiedt. Een dergelijke wetgeving bestaat al voor Rhodesië, maar deze wordt met medewerking van de Zuidafrikaanse regering en Westerse bedrijven op grote schaal ontboden. Alleen al om deze reden zou het handelsverkeer met Zuid-Afrika verboden moeten worden.

De handel tussen Nederland en Zuid-Afrika is de afgelopen vijf jaar verdrievoudigd. De import in Nederland bestaat voornamelijk uit voedingsmiddelen. De export ter waarde van f550 miljoen uit machines en elektronische apparatuur. In de laatste groep zitten vermoedelijk ook leveranties van Philips en Optische Industrie "Oude Delft" aan het Zuidafrikaanse leger.

Een andere maatregel betreft het verbieden van overdracht van kennis door Nederland aan Zuid-Afrika. In de afgelopen jaren hebben vooral de bezoeken van Prof. Kistemaker, de uitvinder van het ultra-centrifuge procédé voor verrijking van uranium en bekend om zijn oorlogsverleden, opzien gebaard. Ook de bezoeken van Zuidafrikaanse kernenergiegeleerden aan het Reactor Centrum Nederland in Petten moeten met wantrouwen bekeken worden.

Deze kennisoverdracht is meestal geregeld via zogenaamde licentie-overeenkomsten. Welke licentie-overeenkomsten Nederlandse bedrijven en wetenschappelijke instellingen met Zuid-Afrika hebben is niet bekend. Er dient in elk geval op de kortst mogelijke termijn een einde aan te komen.

13 november

manifestatie
plaats: RAI congrescentrum
tijd : aanvang 8 uur/zaal open 7uur
prijs : f2,50

sprekers o.a. uit de volksrepubliek Angola en van de bevrijdingsbewegingen van Namibië en Zuid Afrika
gevarieerd programma m.m.v. vele artiesten.
organisatie Medisch komitee Angola en Anti-Apartheidbeweging Ned.

Een derde maatregel is het verbieden van bankleningen aan Zuid-Afrika. Ook dit kan analoog aan de wetgeving die er op dit gebied bestaat ten aanzien van Rhodesië gebeuren. Vooral de AMRO-bank en de Algemene Bank Nederland zijn de laatste jaren actief geweest in het verstrekken van leningen aan Zuid-Afrika. Maar ook de andere grote particuliere banken zijn niet vrij te pleiten. Tenslotte moeten nieuwe Nederlandse investeringen in Zuid-Afrika verboden worden. Vooral als het gaat om bedrijven waarbij de overheid bij betrokken is, zoals Hoogovens en Nederhorst-Bouw, moet voorkomen worden dat er ook maar een cent in het apartheidssysteem gestoken wordt.

CONCLUSIE

De Nederlandse betrekkingen met de apartheidstaat Zuid-Afrika zijn omvangrijker dan menig een denkt. Hoe omvangrijk ze zijn kan men lezen in het in de inleiding genoemde boek. Deze betrekkingen zijn noch in het belang van het Nederlandse noch in het belang van het Zuidafrikaanse volk. De arbeiders in Nederland hebben er geen enkel belang bij dat het bedrijf waar ze werken gaat investeren in een land waar de lonen laag gehouden worden en de vakbonden het functioneren onmogelijk wordt gemaakt. Dat de bevolking van Zuid-Afrika geen baat heeft bij Westerse investeringen werd al eerder aangetoond. Kortom; de boycot van Zuid-Afrika moet van kracht worden.

Pim Juffermans.

Titel boek:

"De Nederlandse Belangen in Zuidelijk Afrika".

Auteurs:

Drs. P. Juffermans
F. Nijssen
K. Zeelenberg

Uitgave:

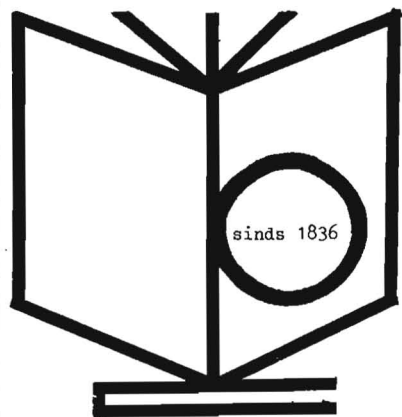
Anti-Apartheids Beweging Nederland.

Verkrijgbaar bij:

Socialistische Uitgeverij Amsterdam.
(SUA)

Prijs: ca. f 7,=

brinkman's

boekhandel

IN HET MAUPOLEUM.

2^e ETAGE

Jodenbreestraat 23

kamer 2386 tel. 5254024

GROTE VOORRAAD EKONOMIE-BOEKEN

uitgeverij pegasus

Binnenkort leverbaar

K. Marx/F. Engels	IERLAND, eiland in oproer 250 blz. paperback.	ca. f 15,-
Fr. Engels	DE TOESTAND VAN DE ARBEI- DERSKLASSE IN ENGELAND 366 blz. gebonden	f 6,90

PLOEGENARBEID IN NEDERLAND
Sociaal-economische studie door de leden
van de Themagroep Noord Nederland
160 blz, paperback ca. f 10,-

verkrijgbaar bij BOEKHANDEL PEGASUS
(en in de boekhandel)
LEIDSESTRAAT 25, ADAM
TEL. 231138